

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ
В.Н. КАРАЗІНА

СОЦІОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

**Кафедра прикладної соціології та соціальних
комунікацій**

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

до кваліфікаційної роботи
бакалавра на тему:

«INSTAGRAM ЯК ПЛАТФОРМА ТРАНСФОРМАЦІЇ ПЕРСОНАЛЬНОЇ
ІДЕНТИЧНОСТІ В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ»

Виконала: студентка 4 курсу денної
форми навчання групи СМК-47
першого (бакалаврського) рівня вищої
освіти спеціальності 061 Журналістика
Олійник В.А.

Керівник: доктор філософ.н., професор
Стародубцева Л.В.

Харків – 2025

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПЕРСОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ У СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ.....	6
1.1. Загальна характеристика поняття, сутності та основних аспектів персональної ідентичності.....	6
1.2. Соціальні мережі як середовище конструювання і трансформації ідентичності.....	10
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ФУНКЦІОНУВАННЯ INSTAGRAM У КОНТЕКСТІ ВОЄННОГО ЧАСУ.....	18
2.1. Аналіз мережі Instagram як фактору збереження культурних маркерів.....	18
2.2. Дослідження медіапрактики українських користувачів: патріотизм, волонтерство, особисті історії.....	26
РОЗДІЛ 3. ТРАНСФОРМАЦІЯ ПЕРСОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ ЧЕРЕЗ INSTAGRAM.....	39
3.1. Дослідження трансформації ідентичності в Instagram.....	39
3.2. Аналіз змін стратегій ідентичності українських користувачів Instagram під час війни.....	42
ВИСНОВКИ.....	47
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	50
ДОДАТКИ.....	55
АНОТАЦІЯ.....	60

ВСТУП

Актуальність теми обумовлюється кардинальними змінами, що відбуваються у сфері самосприйняття, комунікації та самоідентифікації особистості в сучасному цифровому просторі, особливо в період соціальних криз і військових конфліктів. В умовах повномасштабної війни, спричиненої агресією російської федерації проти України, соціальні мережі, зокрема Instagram, набули нового значення – вони стали не лише засобом візуального самовираження та інструментом побудови соціального капіталу, а й ареною боротьби за наратив, ідентичність та культурну суб'єктність.

Instagram виступає унікальним майданчиком, де особистість може осмислити власну роль у подіях, що відбуваються, візуалізувати свій досвід війни, травми, втрати, боротьби, внутрішньої сили й надії. У постах, сторіс і відео користувачі фіксують зміни у своєму світогляді, ставленні до себе, до інших, до країни – що в сукупності формує нові ідентифікаційні контури, в яких особисте тісно переплетене з національним. Таким чином, Instagram стає простором, де індивідуальна ідентичність трансформується через призму колективного досвіду війни, де особисті історії – це водночас частина великого національного наративу.

В умовах військової реальності платформа також виконує функцію інформаційного та ідеологічного опору: через контент користувачі не тільки документують злочини агресора чи висловлюють громадянську позицію, а й активно відтворюють і підтримують українську ідентичність, культуру, мову. Особливої актуальності набуває візуальне утвердження патріотизму, солідарності, боротьби за свободу та гідність. Instagram допомагає українцям не лише заявити про себе світові, а й знайти внутрішній ресурс для виживання й адаптації в умовах стресу, невизначеності та втрати.

Платформа дозволяє відстежити, як змінюється спосіб самопрезентації під впливом соціального контексту: як зростає прагнення до автентичності, водночас з

необхідністю адаптуватися до інформаційного середовища, що диктує певні візуальні, поведінкові та ідеологічні стандарти. Породжує нові виклики – зокрема, внутрішню напругу між справжнім «я» і соціально схваленим образом, емоційне вигорання, залежність від реакції аудиторії, спроби розділення особистості на кілька онлайн-версій. Таким чином, Instagram не лише відображає, а й активно формує нову структуру персональної ідентичності, що постає в умовах війни – ідентичності, яка є водночас вразливою й сильною, гнучкою й національно окресленою, індивідуальною й колективною.

Вищезазначене зумовлює високий рівень актуальності теми, адже дослідження трансформації ідентичності в Instagram в умовах російсько-української війни дає змогу глибше зрозуміти процеси, які формують сучасну українську суб'єктність, надає інструменти для аналізу культурного спротиву в цифровому середовищі та дозволяє оцінити роль соціальних мереж у збереженні людської гідності, національної ідентичності та психологічної стійкості.

Стан наукового дослідження теми. Дане питання вивчали такі науковці: А. Шевченко, В. Купрійчук, Я. Винницька, Е. Фромм, О. Титарь, Г. Гегель, Е. Еріксон, А. Ватерман та інші.

Метою дослідження є виявлення особливостей змін особистісної ідентичності користувачів у цифровому середовищі під впливом військового конфлікту, аналіз механізмів самопрезентації, формування національної свідомості та візуалізації досвіду війни через Instagram, а також розуміння ролі платформи як простору для культурного спротиву, самовираження й збереження психологічної стійкості.

Відповідно до поставленої мети можна виділити наступні **завдання**:

- дослідити теоретичні засади дослідження персональної ідентичності у соціальних мережах;
- проаналізувати функціонування Instagram у контексті воєнного часу;
- дослідити трансформацію персональної ідентичності через Instagram.

Об’єктом дослідження є суспільні відносини, що виникають у процесі цифрової комунікації, самопрезентації та формування особистісної ідентичності користувачів соціальних мереж в умовах воєнного конфлікту.

Предмет дослідження є Instagram як платформа трансформації персональної ідентичності в умовах російсько-української війни.

Методи дослідження. Методологічний базис дослідження становлять загальнонаукові методи: аналіз, синтез, узагальнення, порівняння, аналогія, класифікація, елементи дискурс-аналізу (аналіз контенту з урахуванням історико-політичних та соціальних обставин), синхронічний метод (акцентуація на умовах повномасштабного вторгнення росії в Україну). Метод моніторингу акаунтів соціальних мереж.

Структура та обсяг кваліфікаційної роботи. Робота складається із змісту, вступу основної частини, висновків та списку використаних джерел. Загальний обсяг кваліфікаційної роботи становить 61 сторінки, список використаних джерел складає 43 найменувань.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПЕРСОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ У СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ

1.1. Загальна характеристика поняття, сутності та основних аспектів персональної ідентичності

Однією з ключових властивостей особистості є її здатність формувати власну ідентичність – усвідомлювати навколишній світ, його об'єктивні характеристики, а також саму себе і взаємодію з іншими. Геракліт визначав джерело усвідомленої дії як «логос» – поняття, яке охоплювало не лише слово чи думку, а й саму сутність речей. Ідентичність, у цьому контексті, постає як основа самосвідомості особистості, визначає її соціальну адаптованість і є результатом виховного процесу.

Процес охоплює:

- а) усвідомлення себе як унікальної і незалежної істоти у взаємодії з довкіллям;
- б) гармонію між власними переконаннями та соціальними орієнтирами;
- в) відчуття приналежності до певної спільноти чи соціальної групи.²⁵

Проте варто враховувати, що особистісна ідентичність завжди перебуває у взаємодії з тією, що приписується соціальним оточенням, у тому числі групами, до яких належить людина. Е. Фромм наголошував, що потреба в ідентичності – одна з базових і універсальних людських потреб. Він розглядав її як інстинктивний механізм виживання і водночас як прагнення до визначеного соціального становища.

Поняття ідентичності використовується в багатьох наукових дисциплінах – від психології й соціології до педагогіки, права та культурології. Свідчить про його універсальність і складність. У соціальних науках виокремлюють дві ключові

²⁵ Самоідентифікація особистості: філософський аналіз : монографія / Г. Ф. Хоружий, Л. О. Боровська, Ю. І. Кулагін, М. В. Ліпін ; за заг. ред. Г. Ф. Хоружого. Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2018. 80-82 с.

інтерпретації: психодинамічну та соціологічну. Перша, яка базується на теорії Фрейда, розглядає ідентичність як фундаментальний компонент психіки, що забезпечує її цілісність і внутрішню інтеграцію.

З філософської точки зору, ідентичність визначається як сукупність характеристик, які відрізняють індивіда чи об'єкт від інших, створюючи його унікальність. Такі характеристики – те, що суб'єкт чи соціальна група вважає визначальними, – можуть виступати також у ролі правових категорій у межах громадянського суспільства. Ідентичність у цьому значенні означає повну відповідність між об'єктами чи станами, якщо між ними немає суттєвих відмінностей. У метафізичних дискусіях, однак, часто вважається, що достатньо лише притаманних і необхідних для існування ознак, аби встановити ідентичність.²⁵

На думку О. Титарь, ідентичність є ключовим чинником у формуванні культури, зокрема національної. Вона виконує роль основи, яка структурно організовує культурний простір. Як підкреслював Г. Гегель, справжнє ототожнення себе з культурою відбувається на стадії особистісної зрілості, коли індивід починає активно творити культурну реальність. Водночас, сам процес утворення смислів потребує тоталізації, з якою ідентичність водночас і бореться, і з неї виникає. У контексті глобалізації це особливо актуально: ідентичності як піддаються уніфікації, так і фрагментуються, що є результатом дії мультикультурних, регіональних і персоналізованих впливів на національну ідентичність.²⁸

Ідентичність – багатовимірне і складне явище, яке охоплює усвідомлення себе як унікальної особистості, що водночас є частиною певної спільноти. Вона формується під впливом цілого комплексу чинників: культури, історичного досвіду, традицій, мови, релігії, соціального оточення та сімейного виховання.

²⁵ Те саме, 85-87 с.

²⁸ Титарь О. Українські національно-культурні ідентичності Слобожанщини у контексті глобалізації: філософсько-антропологічний вимір : дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософських наук. Харків : Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, 2016. 7-8 с.

Існують різні форми ідентичності: особистісна, соціальна, національна, культурна, гендерна, релігійна тощо. Кожна з них має характерні риси та ознаки.

Розуміння ідентичності вимагає звернення до різних теоретичних підходів. Так, символічний інтеракціонізм пояснює, що вона виникає через соціальну взаємодію: особа розуміє себе через реакцію та сприйняття інших. Психосоціальний підхід акцентує на внутрішніх чинниках: самосвідомості, самооцінці, потребі в ідентифікації. Соціальний конструктивізм, у свою чергу, розглядає ідентичність як продукт соціокультурного середовища – як результат взаємодії людини з її культурною спільнотою.

У структурі ідентичності виокремлюють її компоненти. Персональна ідентичність ґрунтується на особистих якостях і переконаннях. Соціальна пов'язана з належністю до певних груп – національних, етнічних, релігійних. Культурна включає мову, традиції, культурну спадщину й слугує основою для національного самовизначення.

Пізніше поняття ідентичності було розкрито Е. Еріксон, який визначав її як відчуття безперервної цілісності власного «Я», що формується в результаті прийняття людиною цілісного образу себе у взаємозв'язку з різними соціальними ролями та контактами. За Е. Еріксон, уявлення про себе набуває підтвердження і зміцнюється через зовнішні реакції інших людей, що проявляються у різних формах самовираження. Ідентичність, на думку Е. Еріксон, є динамічним і безперервним процесом, який постійно розвивається і перевіряється шляхом співвіднесення з іншими індивідами, ідеями, цінностями, нормами та переконаннями. Такий підхід також знаходить підтримку у працях інших мислителів, зокрема Джорджа Міда, Вільяма Джеймса та Чарльза Кулі.¹¹

¹¹ Лісовенко А. Ф. Проблема формування особистісної та соціальної ідентичності в епоху цифрової реальності. *Європейський вибір України, розвиток науки та національна безпека в реаліях масштабної військової агресії та глобальних викликів ХХІ століття» (до 25-річчя Національного університету «Одеська юридична академія» та 175-річчя Одеської школи права) : у 2 т. : матеріали Міжнар.наук.-практ. конф. (м. Одеса, 17 червня 2022 р.) / за загальною редакцією С. В. Ківалова. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2022. Т. 1. С. 303-305*

Особиста ідентичність формується через соціальну взаємодію індивідів з іншими людьми, яка реалізується за допомогою мови та невербальних засобів, таких як жести й міміка. Водночас, коли соціальні контакти стають неможливими, розвинена ідентичність може сама створювати певний соціальний досвід. Однією з ключових характеристик ідентичності є її динамічність, що проявляється у розв'язанні чотирьох основних завдань, які людина має опанувати для формування власної ідентичності (табл. 1.1):

Таблиця 1.1

Характеристика ідентичності¹¹

Проблема	Характеристика
1	2
проблема реальності	усвідомлення реальності, яка розглядається як з внутрішньої, так і з зовнішньої перспективи
проблема послідовності	забезпечення узгодженості різних аспектів внутрішнього світу, тобто здатність залишатися собою, незважаючи на різноманітність образів ідентичності у різних ситуаціях
проблема безперервності	збереження стійкості ідентичності у часі, враховуючи її розвиток та зміни
проблема унікальності	формування такої персональної ідентичності, що відрізнялася б від ідентичностей інших людей

А. Ватерман вважає, що процес формування ідентичності не є одноразовим або лінійним, а радше складається з низки взаємопов'язаних виборів, через які особистість визначає свої цілі. Він запропонував модель розвитку ідентичності, що включає кілька типів, зокрема передчасну ідентичність. Даний тип притаманний людям, які не проходили через кризу ідентичності, але вже мають сформовані цінності, переконання та життєві цілі. Дифузна ідентичність, за Ватерманом, характерна для тих, хто не визначив свої цілі та переконання і не прагне цього зробити. Досягнута ідентичність свідчить про усвідомлення власної приналежності

¹¹ Те саме, 305 с.

до певної соціальної спільноти. Натомість стан мораторію ідентичності означає кризу, пов'язану з процесом прийняття рішення щодо власної ідентичності.⁴³

Отже, ідентичність є складним і багатовимірним процесом, що формується через усвідомлення себе як унікальної особистості, інтеграцію власних переконань із соціальним оточенням і відчуття приналежності до спільноти. Вона постійно розвивається під впливом культурних, соціальних та особистісних чинників і відображає внутрішню цілісність особистості. Формування ідентичності є динамічним процесом, що включає різні типи та стадії, і його результатом стає здатність людини визначати свої цілі та адаптуватися в соціальному середовищі.

1.2. Соціальні мережі як середовище конструювання і трансформації ідентичності

Зі зростанням доступності Інтернету та смартфонів, що відкрили кожному користувачеві безмежні можливості перебування у соціальних мережах, спостерігаються значні зміни у поведінкових патернах людини. Особливо це вплинуло на соціалізацію покоління Z – людей, які народилися наприкінці 1990-х років і формувалися під впливом глобальної мережі. Вплив відбився на їхній психологічний стан, фізичне здоров'я та світогляд. Покоління Z – це діти цифрової епохи, які не знають світу без миттєвого доступу до інформації та швидкого обслуговування; їхній світ наповнений мемами та фільтрами. Спілкування з однолітками, у тому числі з протилежною статтю, а також розвиток рефлексії, самосвідомості, моральних цінностей і самовизначення відбувається крізь призму інтернет-середовища, що висуває власні вимоги, відмінні від реального соціуму. Як активні користувачі, вони не лише споживають контент у соцмережах, а й активно створюють його, витрачаючи на це значні ресурси часу та енергії. Покоління часто

⁴³ Waterman, A.S. (1982). Identity development from adolescence to adulthood: An extension of theory and a review. *Devel. Psychol.* 18, 3, 344

називають дітьми персонального брендингу, оскільки багато з них є популярними блогерами на YouTube або Instagram. Завдяки можливості анонімного спілкування у соцмережах, на форумах та інших онлайн-платформах, користувач отримує унікальний простір для вільного вираження своїх думок і почуттів без страху засудження. Натомість у реальному житті самопрезентація і взаємодія вимагають значних психологічних і часових витрат. У віртуальному ж середовищі створення «ідеального образу Я» стає набагато простішим, хоч і супроводжується спокусою і можливістю його ідеалізації або спотворення. Через менші затрати на самореалізацію зростає ризик надмірного занурення у віртуальний світ, що може провокувати інтернет-залежність.

Процес формування ідентичності у віртуальному просторі, що часто протиставляється реальній, можна пояснити браком можливостей для повноцінної реалізації різних аспектів власного «Я» у повсякденному житті. Відсутність ресурсів для здобуття справжності у сімейному, соціальному та професійному середовищі змушує людину шукати компенсації у віртуальному світі. Віртуальна ідентичність відрізняється від реальної тим, що вона піддається контролю, корекції та навіть заміні з боку особистості; вона може співпадати з реальною або суттєво від неї відрізнятися. Водночас, справжня ідентичність є більш автентичною, тоді як віртуальна часто пов'язана із застосуванням психологічних масок. Особистість у цифровому просторі зазвичай проявляє більшу пасивність, а віртуальна ідентичність володіє більшою гнучкістю, дозволяючи адаптувати її відповідно до мінливих умов онлайн-комунікації.²

У 2016 р. Всесвітній економічний форум представив доповідь «A Blueprint for Digital Identity», у якій були викладені концепції використання цифрової ідентичності в інтернет-просторі. Серед запропонованих напрямів – надання послуг з ідентифікації та аутентифікації у банківській сфері, розвиток електронної комерції

² Волинець В. О. Ідентичність особистості та специфіка її самопрезентації у віртуальному комунікативному просторі. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв: наук. журнал*. 2021. № 2. С. 34

через управління обліковими даними, а також комерціалізація цифрових ідентичностей. Метою створення таких систем є зниження витрат на транзакції, відкриття нових джерел доходу та впровадження інноваційних економічних моделей. Автори документу розглядають підприємства, консорціуми і галузі як рівні для розподілу «транзакцій ідентифікації». Вони пропонують покласти відповідальність за контроль цифрової ідентичності на фінансові установи, де вже зберігаються дані як про реальних осіб, так і про їхні віртуальні «псевдоідентичності» – ролі в онлайн-середовищі.

Варто зазначити, що рекомендації Всесвітнього економічного форуму не мають обов'язкової сили, проте суттєво впливають на формування стратегій компаній та користувачів у цифровому просторі, стимулюючи вивчення практичних сценаріїв та накопичення знань, що формуватимуть реальність.

Під цифровою ідентичністю розуміють властивість людини належати до певних соціальних груп, визначених за ознаками статі, віку, національності чи професії. Завдяки стрімкому розвитку інформаційно-комунікаційних технологій та їх широкому застосуванню у суспільстві сформувався новий феномен – цифрова ідентичність.²

Віртуальна особа виступає не лише учасником мережеских спільнот, але й соціальним актором із власним статусом і ролями. Вона формує як особисту, так і соціальну ідентичність через ототожнення з групою, що допомагає у самовизначенні. Зазвичай така ідентичність пов'язана з фізичною особою користувача та її соціальним статусом, створюючи своєрідний «ланцюг» ідентифікації, який слугує основою для подальших віртуальних ідентичностей. Крім того, актори ідентифікують себе із соціальним простором мережі загалом, утворюючи цифрову спільноту, що віддзеркалює суспільність користувачів комп'ютерних мереж.

² Те саме, 35 с.

За визначенням Є.А. Лавриновича, віртуальна особистість – це сукупність віртуального «тіла», імені (нікнейма) та характеристик, які формують цифровий статус. З часом межа між реальним і віртуальним стає все менш чіткою, і важко визначити, хто саме є суб'єктом суспільних відносин – «віртуальна особа» чи фізична людина. Ускладнює правове регулювання, адже потрібно враховувати, хто виступає стороною у правовідносинах, і формувати відповідні правові норми.²⁹

Процес формування ідентичності у цифровому середовищі ускладнюється через розмитість меж спілкування: людина одночасно взаємодіє з різними аудиторіями через соціальні мережі, електронну пошту, відеоплатформи, онлайн-ігри тощо.

Соціальні мережі можна розглядати як динамічні цифрові простори, що дозволяють індивідам створювати віртуальні репрезентації себе, обмінюватися інформацією та будувати соціальні зв'язки в режимі онлайн. Вони охоплюють широкий спектр платформ, які підтримують комунікацію через тексти, зображення, відео та інші форми медіаконтенту, забезпечуючи умови для безперервної взаємодії між користувачами.

Онлайн-платформи фактично трансформувалися у повноцінні спільноти, де відбувається не лише обмін думками чи розваги, але й формування ідентичності, навчання та соціальна активність. Вони відкривають можливості для розвитку особистості, інтеграції в нові середовища та пошуку однодумців.

У контексті дослідження впливу соціальних мереж на ідентичність, простежується еволюція поглядів, яку умовно можна поділити на три етапи (табл. 1.2):

Таблиця 1.2

Вплив соціальних мереж²⁹

²⁹ Токарева В.О. Формування категорії «віртуальна ідентичність» у мережі інтернет. *Часопис цивілістики*. № 45. 2022. С. 65

²⁹ Те саме, 66 с.

Період	Назва періоду	Характеристика
1	2	3
1980-ті – поч. 2000-х років	Період оптимізму	із зародженням Інтернету й перших соціальних платформ дослідники здебільшого фокусувалися на позитивних аспектах – зростанні можливостей для самореалізації, відкритого спілкування, доступу до нових знань. Зокрема, Тім Бернерс-Лі у своєму баченні Всесвітньої павутини підкреслював її соціальну природу, стверджуючи, що вона створена для спільної роботи та покращення життя людей, а не як технологічна забавка
2000-2010- ті роки	Період критичних оцінок	зростає занепокоєння щодо негативних впливів соціальних мереж – залежності, віртуального насильства, погіршення психоемоційного стану користувачів. У центрі дискусій опиняються виклики безпеки, ментального здоров'я та відповідального цифрового споживання.
від середини 2010-х до сьогодні	Період міждисциплінарного аналізу	сучасні дослідження стали багатограннішими й інтегрують дані з різних галузей – психології, соціології, медіакомунікацій, антропології. Розуміння соціальних мереж сьогодні охоплює складну взаємодію цифрового середовища та особистісної структури молодшої людини, визнаючи їхній вирішальний вплив на становлення світогляду, цінностей та соціальної поведінки.

Згідно з підходом Е. Гофмана, формування ідентичності особистості тісно пов'язане із процесами самопрезентації, тобто створенням такого іміджу, який буде сприйнятий як автентичний чи переконливий для спостерігачів. Реакція оточення на поведінку індивіда визначає ефективність цієї самопрезентації, що підкреслює її залежність від соціального контексту й очікувань. У цифрову епоху ідеї набувають нової ваги: соціальні мережі виступають як сцена, на якій користувачі – передусім молодь – «грають ролі» через фото, дописи та реакції, сподіваючись на визнання і

прийняття аудиторією. Таким чином, принципи, які Е. Гофман окреслив у своїй праці, допомагають краще зрозуміти механізми створення віртуальної ідентичності.⁴¹

Своє бачення сучасної ідентичності у світі пізньої модерності виклав і Е. Гідденс у книзі «The Modern Self: Self and Society in the Late Modern Age» (1991 р.). Він стверджує, що ідентичність більше не задається наперед, а постійно перебуває в процесі оновлення та переосмислення – індивід самотійно конструює свою біографію, реагуючи на соціальні зміни, глобалізаційні процеси та індивідуальні виклики. «Рефлексивне» самотворення вимагає глибокого аналізу себе й адаптації до нестабільного світу, створюючи нову динаміку у формуванні особистості.⁴⁰

Переходячи до новітніх досліджень, важливо згадати роботу J. Twenge, W. Campbell і Ch. Baumeister «The Impact of Social Media on Adolescent Self-Esteem» (2008 р.), яка аналізує, як взаємодія у соціальних мережах впливає на самооцінку підлітків. Автори відзначають як позитивні сторони – можливість самовираження та підтримки, так і негативні ефекти – тиск порівняння з ідеалізованими образами, випадки кібербулінгу та виникнення комплексу неповноцінності. Підкреслює потребу в глибшому вивченні психоемоційних аспектів цифрового досвіду та розробці стратегій захисту психічного здоров'я молоді.⁴²

Окремої уваги заслуговує і питання цифрової залежності, яка особливо яскраво проявляється в молодіжному середовищі. Надмірне занурення у віртуальну реальність може викликати знецінення фізичного світу, зсув у системі особистих цінностей, втрату життєвих орієнтирів і мрій. Явище вже активно вивчається у психологічних та педагогічних дослідженнях.

⁴¹ Goffman, E. (1956). The presentation of self in everyday life. Edinburgh : Edinburgh University Social Sciences Research Centre

⁴⁰ Giddens, A. (1991). Modernity and Self-Identity: Self and Society in the Late Modern Age. *Stanford: Stanford University Press*, 29.

⁴² Twenge, J. M., Campbell, W. K. & Baumeister, C. S. (2008). The Impact of Social Media on Adolescent Self-Esteem. *Psychological Science*, 19(2), 144-150

Один із найактуальніших оглядів, що досліджує взаємозв'язок між молоддю та соціальними мережами, – це систематичний аналіз «The Impact of Social Media on Youth: A Systematic Review» (2021 р.) авторства К. Байром. У дослідженні представлено як конструктивні, так і деструктивні наслідки цифрової взаємодії (табл. 1.3).

Таблиця 1.3

Цифрові взаємодії³⁹

Категорія	Опис
1	2
Позитивні ефекти	зростання соціальної активності; зміцнення можливостей для самовираження; мотивацію до навчання.
Негативні наслідки	посилення тривожності; відчуття ізоляваності; зниження самооцінки

Серед українських дослідників особливої уваги заслуговує праця О. Лобікової та А. Мельникова «Соціальні мережі як феномен інформаційного суспільства» (2011 р.). Автори підкреслюють, що соціальні платформи стали не просто засобом розваг, а впливовим чинником у формуванні особистісної та соціальної самосвідомості молоді. Для багатьох молодих людей, особливо тих, хто відчувається ізольованим, ці мережі відкривають можливість відчути себе частиною спільноти, знайти «своє місце». У даному сенсі соціальні мережі постають як простір для конструювання власної цифрової реальності.¹²

Інший вагомий внесок належить Л. Матохнюк та Ю. Максименко, які у своїй праці «Ідентичність особистості в сучасному інформаційному просторі» акцентують на складній і динамічній природі ідентичності. Вона формується в

³⁹ Bayer, C. K. (2021). The Impact of Social Media on Youth: A Systematic Review. *Journal of Adolescent Health*, 68(2), 277-280

¹² Лобікова О. О., Мельникова А. С. Соціальні мережі як феномен інформаційного суспільства. *Вісник Львівського університету. Серія соціологічна*, 2011. Вип. 5. С. 155

умовах постійних змін і включає психологічні, культурні, професійні та гендерні компоненти. В сучасному українському контексті на ідентичність суттєво впливають інформаційне перенасичення, війна, соціальні трансформації та боротьба зі стереотипами. Автори наголошують на ролі держави та суспільства у підтримці формування здорової ідентичності через розвиток медіаграмотності, доступ до психосоціальної допомоги та підтримку критичного мислення.¹⁴

Узагальнюючи, можна стверджувати: вплив соціальних мереж на ідентичність молоді є складним, багатоплановим і суперечливим. З одного боку, вони створюють можливості для самореалізації, підтримки соціальних зв'язків і пошуку спільнот. З іншого – провокують психологічний дискомфорт, тривогу й зниження впевненості, особливо в умовах порівняння себе з ідеалізованими образами інших користувачів.

¹⁴ Максименко Ю. Б., Матохнюк Л. О. Ідентичність особистості в сучасному інформаційному просторі. *Україна в умовах реформування правової системи* : сучасні реалії та міжнародний досвід : матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Тернопіль, 20-21 квіт. 2018р.). Тернопіль : ТНЕУ, 2018. С. 312

РОЗДІЛ 2.

АНАЛІЗ ФУНКЦІОНУВАННЯ INSTAGRAM У КОНТЕКСТІ ВОЄННОГО ЧАСУ

2.1. Аналіз мережі Instagram як фактору збереження культурних маркерів

Соціальні мережі суттєво змінили спосіб спілкування та обміну інформацією у суспільстві. Вони надають користувачам можливість миттєво отримувати новини та бути в курсі актуальних подій, а також активно долучатися до обговорень і формувати спільні позиції. Однак дослідження свідчать, що соціальні платформи можуть впливати на сприйняття реальності і здатність до критичного аналізу, оскільки часто слугують розповсюджувачами неправдивої інформації та фейкових новин, що впливають на думки і реакції людей.

В Україні соціальні мережі мають особливе значення для формування громадської думки, особливо в ситуації, коли традиційні засоби масової інформації можуть бути під впливом політичних чи економічних інтересів. Вони виступають як альтернативне джерело інформації, яке дає можливість громадянам ознайомитися з різними точками зору та самостійно формувати власні судження.⁴

Проблема культурної ідентичності акцентує увагу на необхідності збереження та розвитку унікальності культури, усвідомленому прийнятті її норм і цінностей. Сучасні науковці по-різному підходять до питання збереження національної культури: одні вбачають у цьому ризик втрати самобутності, інші ж – можливість для культурного збагачення та налагодження міжкультурного діалогу. Дослідник А. Шевченко визначає етнічну ідентифікацію як психологічний процес, у якому людина ототожнює себе з іншими або з певною групою. В. Купрійчук

⁴ Данько-Сліпцова А.А., Коваленко Н. А., Жорнокуй У. В. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика*. Том 35 (74). № 3. Ч. 2. 2024. С. 220

наголошує, що завдяки сучасним засобам масової комунікації формується певне уявлення про світ, у якому живе суспільство.¹⁰

Однак уявлення може бути спотвореним або неповним, залежно від авторів інформації, якою користуються люди. Особливу роль у створенні такого інформаційно-культурного середовища відіграють джерела інформації, які визначають, яким буде цей культурний простір. Дані процеси мають суттєвий вплив на культурний розвиток особистості. У контексті повномасштабної війни росії проти України, коли знищується велика частина культурної спадщини, а митці активно протистоять цьому на культурному рівні, надзвичайно важливими стають культурні проекти, що сприяють збереженню і поширенню національних цінностей. Формування національно-культурної ідентичності базується на історичній правді, національній гідності, свідомості та патріотизмі, які є важливими складовими національної безпеки України і слугують потужним інструментом у боротьбі з ворожою пропагандою.⁶

Соціальні мережі в сучасному світі стали надзвичайно важливим інструментом для збереження та підтримки культурних маркерів української діаспори. Онлайн-платформи відкривають безмежні можливості для емігрантів із різних країн світу зберігати та розвивати свою культурну спадщину, мову, традиції та ідентичність, незалежно від географічної віддаленості від України. Соціальні мережі створюють унікальний простір, де українці, що живуть за кордоном, можуть не лише підтримувати зв'язок з рідною країною, а й активно сприяти розвитку та популяризації української культури в глобальному контексті.

Однією з ключових ролей соціальних мереж у збереженні культурних маркерів є підтримка української мови. Через такі платформи, як Facebook, Twitter, Instagram, Telegram та інші, створюються численні групи і спільноти, які

¹⁰ Купрійчук В. Культурна політика як стратегічний ресурс модернізації держави. *Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку*. Культурологія. 2022. Вип. 43. С. 45

⁶ Етнографія українців: навч. посібн. / за ред. проф. С. А. Макарчука; вид. 3-є, перероб. і доп. Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2015. 315-318 с.

орієнтовані на вивчення та практику української мови. Активне використання української мови в соціальних мережах допомагає уникнути її занепаду серед молодого покоління діаспори, яке зростає у мультикультурному середовищі та часто втрачає зв'язок із рідною мовою.

Популярність соціальних мереж також значною мірою сприяє усвідомленню та популяризації української культури. Українці активно діляться інформацією про свої традиції, святкові обряди, кулінарні рецепти, мистецтво, музику, літературу та інші культурні аспекти через публікації, фото та відео на своїх сторінках. Завдяки цьому зберігаються цінні елементи культурної спадщини, а також формується почуття приналежності до спільноти, що підтримує українські цінності. Соціальні мережі дозволяють залучати до культурних процесів молодь, яка активно використовує ці платформи, забезпечуючи тим самим передачу традицій і культурної самосвідомості наступним поколінням. Соціальні мережі відіграють важливу роль як платформи для організації та анонсування культурних заходів. Через онлайн-канали українські спільноти по всьому світу координують проведення фестивалів, концертів, виставок, лекцій, майстер-класів та інших подій, присвячених українській культурі. Реклама та координація таких заходів через соціальні мережі сприяє зміцненню культурних спільнот, об'єднанню діаспори, а також підвищенню інтересу до української культури серед широкого кола людей, включаючи тих, хто не має безпосереднього українського походження.⁶

Соціальні мережі стали невід'ємною частиною сучасного світу і мають потужний вплив на збереження української мови та традицій не лише серед української діаспори, але й в Україні. Платформи відкривають безмежні можливості для спілкування, обміну інформацією, підтримки та поширення культурних цінностей. Однією з головних переваг соціальних мереж є можливість підтримувати діалог і вести комунікацію українською мовою, незалежно від того, де фізично перебуває користувач. Особливо важливо для збереження мовної

⁶ Те саме, 320-324 с.

ідентичності та розвитку української мови серед українців за кордоном, де часто домінують інші мови. Соціальні мережі дозволяють публікувати контент, брати участь у дискусіях, обговореннях та освітніх проєктах українською мовою, створюючи таким чином потужне середовище для збереження та розвитку національної ідентичності в глобалізованому світі.

У контексті російсько-української війни, яка триває з 2014 р., соціальні мережі відіграють надзвичайно важливу роль у формуванні сучасного інформаційного простору, мобілізації громадськості та протидії масовій дезінформації. Їхній вплив поширюється на низку ключових аспектів, які потребують ґрунтовного наукового дослідження та аналізу.⁶

З початком активних бойових дій на сході України соціальні платформи, зокрема Facebook, Telegram та Twitter, швидко стали основними каналами для оперативного інформування громадян про хід подій як на фронті, так і в тилу. В умовах динамічної та складної ситуації саме через ці платформи українці отримують найбільш актуальні та перевірені відомості. За даними мережі громадянського моніторингу ОПОРА, у 2023 р. близько 77,9% населення України користувалися соціальними мережами як основним джерелом новин, що є значно вищим показником порівняно з іншими країнами Європи. Наприклад, середній рівень використання соціальних мереж для отримання новин у 24 європейських країнах, опитаних Інститутом вивчення журналістики Reuters у 2024 р., становив лише 44%. Зазначений факт підкреслює унікальну роль цифрових платформ в Україні в умовах війни.¹⁵

Телебачення лишається другим за популярністю джерелом новин серед українців, з показником 62,5%, а інтернет-ресурси (без урахування соціальних мереж) займають третє місце із 57,7%. Водночас, у 2023 р. відзначено деяке

⁶ Те саме, 325-330 с.

¹⁵ Медіаспоживання українців: другий рік повномасштабної війни. Опитування ОПОРИ. Вебсайт *opora.ua*. 2023. Електронне видання. URL: https://www.oporaua.org/polit_ad/mediaspozhyvannia-ukrayintsiv-drugii-rik-povnomasshtabnoyi-viini-24796

зростання популярності радіо (33,7%) та друкованих ЗМІ (17,8%), проте ці традиційні канали інформування суттєво поступаються за поширеністю цифровим медіа (рис. 2.1).

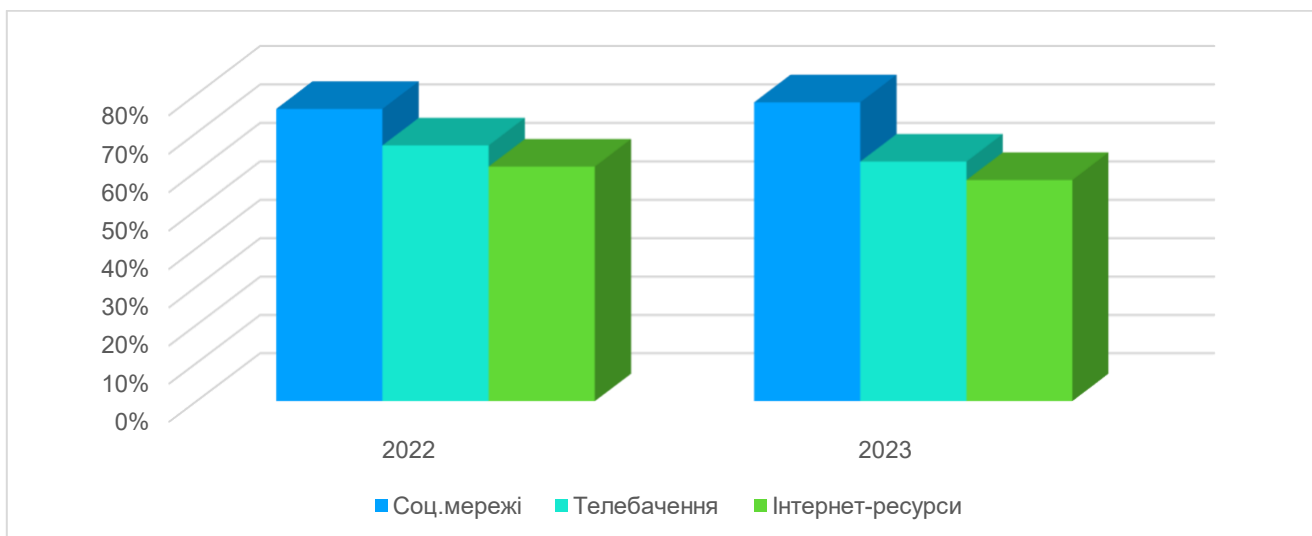

Рисунок 2.1 – Динаміка використання інформації в період 2022-2023 рр.¹⁵

При детальному аналізі споживання новин за статтю виявляється, що соціальні мережі є ключовим джерелом інформації як для жінок (76,2%), так і для чоловіків (80%). Для жінок другим за значенням залишається телебачення з рівнем споживання 66,3%, у той час як серед чоловіків другим є інтернет (без урахування соцмереж) із показником 61,1%. Радіо ж користується помітно більшою популярністю серед чоловіків – 37,9%, порівняно з 30,2% серед жінок. Найменшу частку серед джерел інформації займають друковані засоби масової інформації у обох груп – як у чоловіків, так і у жінок.¹⁵

Вищезазначені дані чітко свідчать про суттєві зміни у способах медіаспоживання в Україні, де традиційні медіа поступово втрачають позиції на користь цифрових платформ, особливо в умовах тривалої війни, коли швидкість,

¹⁵ Те саме

¹⁵ Те саме

доступність та інтерактивність інформації набувають критичного значення. Соціальні мережі стають не просто засобом комунікації, а важливим інструментом підтримки національної безпеки, суспільної мобілізації та формування громадської думки в умовах інформаційного протистояння.

Згідно з даними Gradus Research, компанії, що спеціалізується на соціологічних опитуваннях, найпопулярнішими соціальними мережами в Україні є Facebook, Instagram та TikTok. У жовтні 2024 р. їхнє дослідження медіаспоживання серед українців показало, що протягом тижня 72% респондентів користувалися Facebook, а 61% – Instagram. Платформи відіграють важливу роль не лише як джерела новин, а й як простір для соціальної взаємодії та самовираження.³⁸

На основі зібраних результатів можна зробити висновок, що користувачі Instagram демонструють помітну активність у цій соціальній мережі (рис. 2.2).

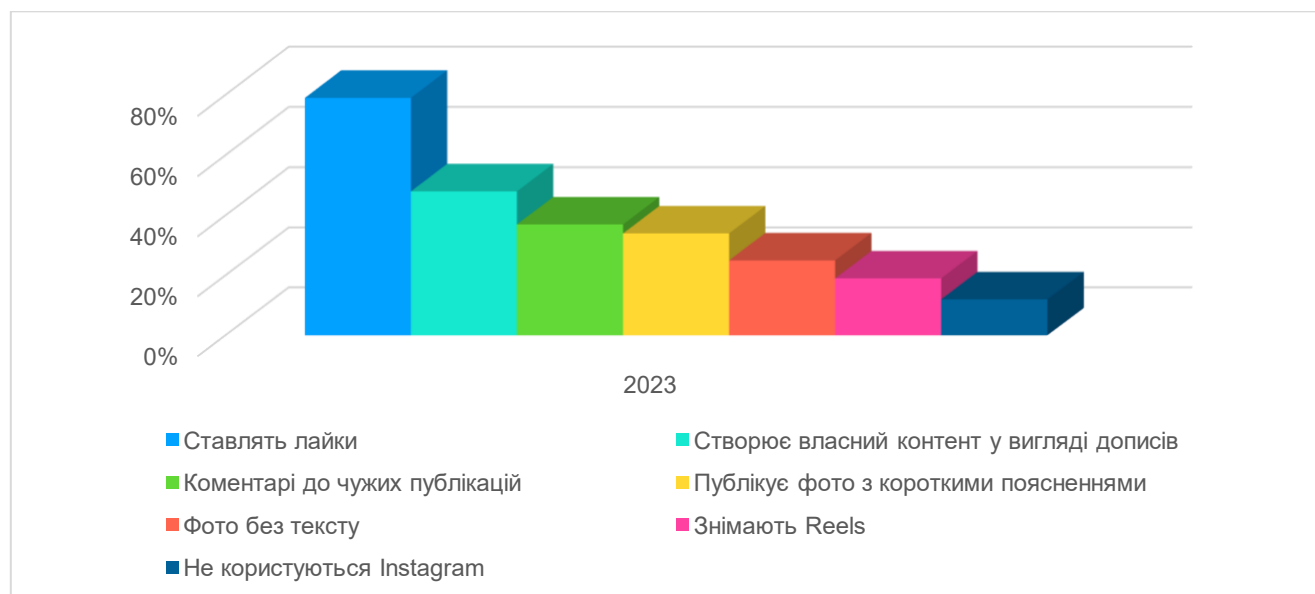

Рисунок 2.2 – Активність користувачів Instagram за 2023 р.²⁶

³⁸ Які соцмережі популярні сьогодні серед українців? Вебсайт provse. 2025. Електронне видання. URL: <https://provse.te.ua/2025/01/yaki-sotsmerezhi-populiarni-sohodni-sered-ukraintsiv/>

²⁶ Соломенко Л. І. Комунікативні практики українців у соціальних мережах: активні дописувачі чи пасивні читачі? Держава та регіони. Серія : Соціальні комунікації. 2023. № 4. С. 146-156

Більшість опитаних (79%) здебільшого переглядають публікації та ставлять лайки. Майже половина (48%) створює власний контент у вигляді дописів. По 37% респондентів як залишають коментарі до чужих публікацій, так і стежать за реакцією на свої – відстежують лайки та коментарі. Третина користувачів (34%) публікує фото з короткими поясненнями, а чверть (25%) обмежується лише фото без тексту. Близько 19% активно знімають короткі відео (Reels), ще 18% перевіряють, чи відповідає автор публікації на їхній коментар. Водночас 12% зазначили, що взагалі не користуються Instagram.³⁸

У відкритих відповідях респонденти поділилися своїми звичками: хтось лише переглядає чужі дописи, дехто вже кілька років нічого не публікує, втративши інтерес до «гонитви» за лайками, інші – використовують платформу для реклами власної продукції, обміну мемами або моніторингу конкурентів. Близько 6% вказали, що заходять до Instagram дуже рідко.

Узагальнюючи, можна зазначити, що Instagram є майданчиком для досить активної цифрової присутності: понад половина користувачів створюють власні дописи, значна частина – коментує, публікує фото й відео, а також активно взаємодіє з іншими. Дії свідчать про високий рівень залученості та прагнення підтримувати зв'язок у цифровому просторі.

Українська мова, культура, історія та філософія становлять ключовий національно-ідентифікаційний код, що є основою етнонаціональної самосвідомості українського народу. У контексті російсько-української війни ворог цілеспрямовано знищує українські культурні та мистецькі об'єкти, поширюючи дезінформацію через пропаганду, маніпуляції фактами і фальсифікації. Культурні проєкти в інформаційному просторі виступають потужним засобом захисту, який сприяє викриттю ворожих міфів і боротьбі з пропагандою через освітню діяльність. Соціальні мережі пропонують широкий спектр інструментів для популяризації української культурної унікальності як важливого фактора національної безпеки.

³⁸ Те саме

Яскравим прикладом активізації інформаційного спротиву в культурній сфері під час війни стала кампанія «#ARTvsWAR», зосереджена на висвітленні стану культурної спадщини України та стійкості культурного сектору в умовах бойових дій. Її ініціювала Європейська служба зовнішніх справ (European External Action Service), а тривала вона протягом трьох тижнів. У межах кампанії учасників закликали (дод. А):²⁶

- Публікувати в соцмережах матеріали, що фіксують руйнування української культурної спадщини через агресію росії, а також приклади її збереження і захисту в умовах війни;

- Поширювати дописи в Instagram, Twitter, Facebook і TikTok із хештегами #ARTvsWAR та #StandWithUkraine.

Користувачі Facebook активно долучалися до ініціативи, реагуючи на контент зі сторінки European External Action Service – EEAS та створюючи власні дописи з мистецькими роботами, поезією, музикою чи історіями особистого досвіду, пов’язаного з життям і творчістю в умовах війни.

Особливої ваги Instagram набуває в умовах російсько-української війни, коли культурна спадщина України зазнає фізичних руйнувань або навмисного знищення з боку окупантів. У даному контексті соціальна мережа виконує функцію своєрідного хронографа: вона не лише зберігає пам’ять про знищене, а й сприяє його символічному відновленню через цифрові візуалізації. Завдяки дописам активістів, митців, журналістів, музейників, пересічних громадян у стрічці Instagram фіксуються факти пошкодження або втрати культурних об’єктів, але водночас і демонструються зусилля зі збереження культури – реставраційні роботи, волонтерські ініціативи, мистецький спротив, евакуація експонатів, просвітницькі кампанії.

Окреме значення мають персональні акаунти, що транслиують індивідуальний досвід взаємодії з українською культурою – через мову, звичаї, традиційні свята,

²⁶ Те саме, 150 с.

гастрономію, музику, одяг. Такі публікації, навіть позбавлені офіційного характеру, стають джерелом емоційної єдності, колективної пам'яті й культурного зв'язку, зокрема для представників діаспори або переміщених осіб. Instagram дозволяє вийти за межі національного інформаційного поля й донести важливі культурні меседжі до міжнародної спільноти завдяки хештегам, геолокаціям, візуальній привабливості контенту та можливості перекладу.²⁶

Таким чином, Instagram виступає своєрідною цифровою платформою збереження культурних маркерів, які є не лише елементами ідентичності, а й засобами інформаційного та символічного спротиву. Він сприяє формуванню нових форм культурної комунікації, актуалізації національних цінностей, консолідації суспільства й збереженню спадщини у віртуальному просторі – навіть тоді, коли її фізичне існування опиняється під загрозою.

2.2. Дослідження медіапрактики українських користувачів: патріотизм, волонтерство, особисті історії

Відповідно до аналітичної добірки Instagram-каналів, що займаються популяризацією української культури, підготовленої платформою Dovkola.media, одним із найяскравіших прикладів такого контенту є блог Софії Безверхої під ніком @krapka.krapka (рис. 2.3).¹⁹

Станом на травень 2025 р. акаунт нараховував понад 227 тисяч підписників. У профілі авторка окреслює себе як амбасадорку всього українського – культури, мови, мистецтва та традицій. Її контент – це не просто блог, а повноцінний культурно-просвітницький проєкт, покликаний відродити інтерес до української ідентичності через естетику, знання й емоційний зв'язок.

²⁶ Те саме, 152 с.

¹⁹ Профіль Instagram @krapka.krapka. Електронне видання. URL: <https://www.instagram.com/krapka.krapka/?igsh=MXYxZXk5emhkaWJ6bA%3D%3D>

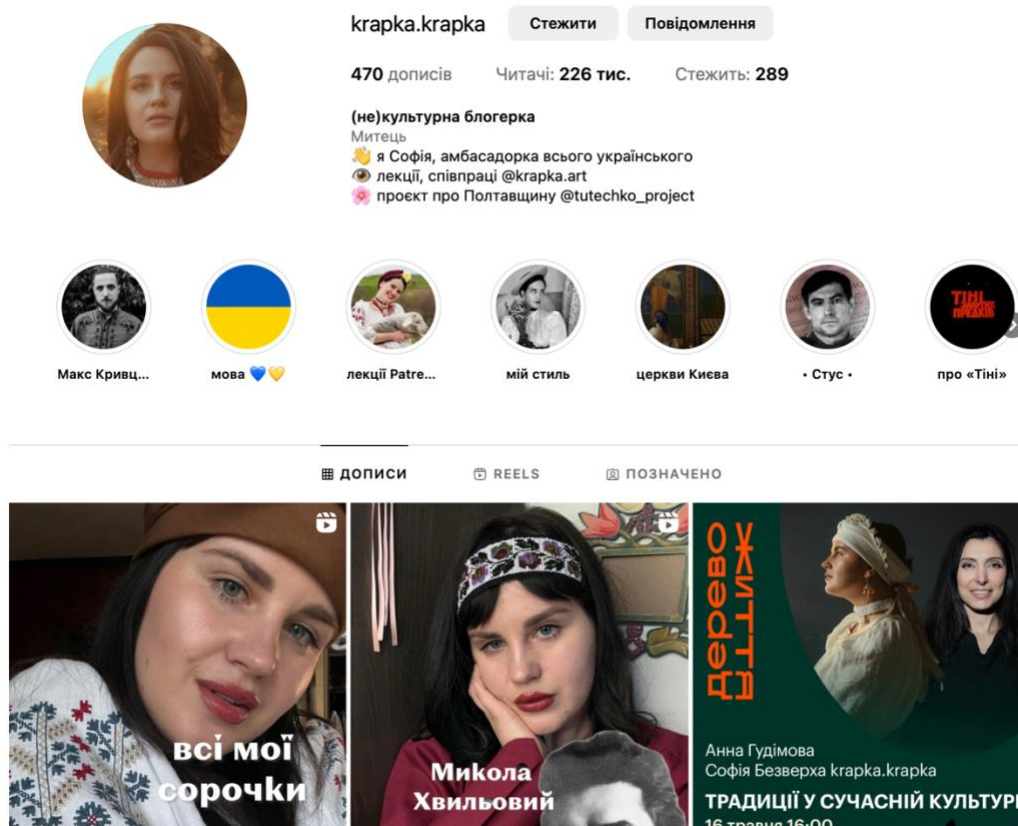

Рисунок 2.3 - Профіль Instagram @krapka.krapka¹⁹

Першочергово акаунт створювався як онлайн-майданчик для представлення авторських арт-прикрас ручної роботи. Світлини прикрас супроводжувалися цитатами українських письменників, поетів, митців, що вже на початковому етапі сформувало культурний тон блогу. Згодом творчий простір трансформувався у повноцінну інформаційну платформу, присвячену глибшому осмисленню українських традицій, обрядів, символів і мовної спадщини.

Комунікаційна стратегія блогу чітко орієнтована на боротьбу з наслідками зросійщення – через щоденну популяризацію української мови, її маловідомих лексем і регіональних варіантів. Окрема рубрика в блозі присвячена поясненню рідковживаних слів, діалектизмів, мовних форм, що не тільки збагачує мовний запас підписників, але й пробуджує інтерес до глибин української мовної культури.

¹⁹ Те саме

Особливого резонансу набула одна з публікацій Софії, оформлена як історичний флешбек у формі доказу: «українську забороняли 70 разів, і після цього ви кажете, що мова не має значення?». У дописі авторка представила по одному факту утисків української мови з кожного століття, починаючи з XVII і до XX ст. Серед них – цензурні обмеження на ввезення українських книг у XVII ст., заборона викладання українською в Києво-Могилянській академії за наказом Катерини II у XVIII ст., Валуєвський циркуляр XIX ст. з сумнозвісною фразою: «Никакого малоросійського языка не было, неть и быть не можеть». У XX столітті – масові репресії більшовиків проти українців, які говорили рідною мовою або носили національний одяг. Також згадано прийняття закону про мови народів СРСР, де російська мова визнавалась єдиною офіційною, що фактично маргіналізувало інші мови, зокрема українську (рис. 2.4).⁸

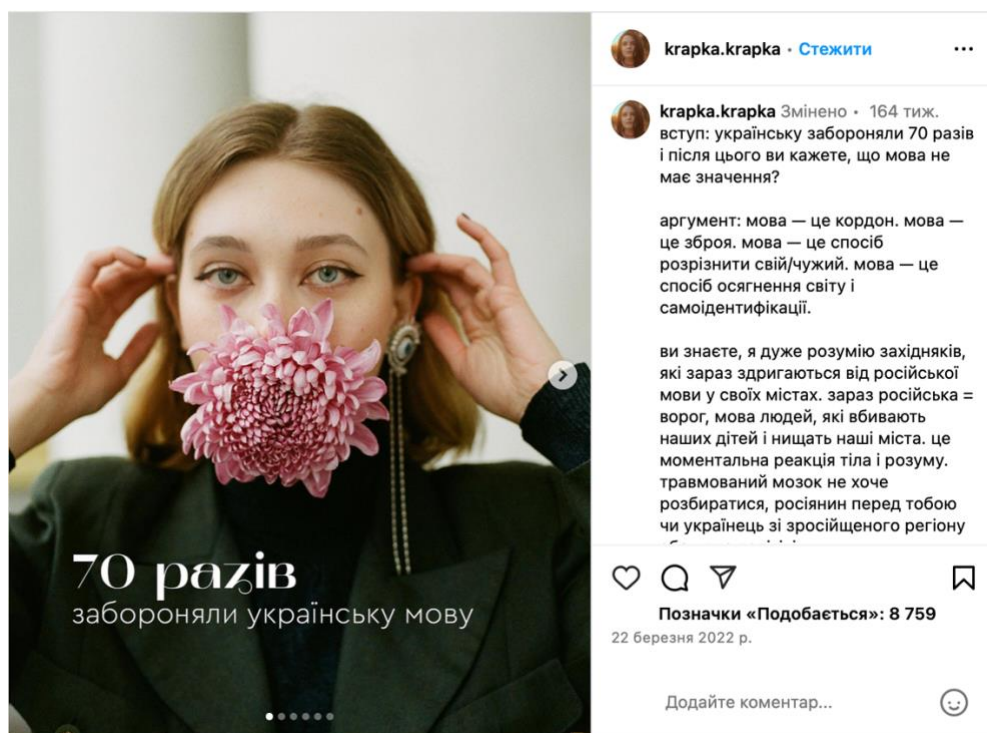

Рисунок 2.4 – Допис @krapka.krapka «79 разів забороняли українську мову»⁸

⁸ Какая різниця. Вебсторінка
<https://www.instagram.com/p/Cjvb2WyNUz1/>

⁸ Те саме

@krapka.krapka.

Електронне

видання.

URL:

Софія Безверха наголошує, що мова є не просто засобом спілкування – вона є кордоном, ідентифікатором, інструментом опору. Завершення допису емоційне та символічне: авторка закликає читачів вслухатись у красу українських слів – «літепло», «закапелок», «багрянний», «ошелешений», «ватра» – підкреслюючи, що українська мова не лише про зміст, а й про глибоку естетику, здатну надихати, захищати й об'єднувати.

Авторка блогу @krapka.krapka, Софія Безверха, після початку повномасштабного вторгнення росії в Україну акцентує увагу на темі культурної апропріації та системного знищення української культури агресором. Вона зазначає, що з'явилася гостра потреба говорити про злочини, які неодноразово повторюються упродовж історії. У зв'язку з цим на сторінці блогу починають з'являтися дописи, що розкривають трагічні сторінки національної історії, зокрема допис під назвою «Як росія вбивала наших поетів. Читай – нищила культуру» (рис. 2.5).³⁴

³⁴ Як росія вбивала наших поетів (читай – нищила культуру). Вебсторінка @krapka.krapka. Електронне видання. URL: https://www.instagram.com/p/CcGRzA0NMrq/?img_index=1

Рисунок 2.5 – Допис @krapka.krapka «Як росія вбивала наших поетів (читай – нищила культуру)»³⁴

У ньому Софія подає перелік фактів, які свідчать про цілеспрямовану політику винищення української культурної еліти. Вона згадує арешт та розстріл поета і літературознавця М. Зерова, знищення його перекладу «Енеїди» Вергілія українською мовою. Окремо наголошено на трагедії «Розстріляного відродження», коли капітан НКВС Матвеев розстріляв 1111 в'язнів, серед яких були митці, науковці та міністри освіти. Авторка також згадує абсурдне звинувачення поета-футуриста М. Семенка у належності до неіснуючої «фашистсько-націоналістичної терористичної організації» та його подальше вбивство. Ще одним прикладом репресій названо арешт Володимира Свідзінського, поета, чії рукописи згоріли разом із ним у підпаленій будівлі. Авторка також звертає увагу на хвилю масових арештів українських поетів у 1972–1974 рр.

У підсумку, Софія закликає не забувати ці сторінки історії, адже російська тактика знищення української культурної ідентичності знову повторюється: на тимчасово окупованих територіях одразу вимикають українське телебачення і радіо, вилучають книги українською мовою, викрадають та катують вчителів, журналістів, діячів культури. Завершуючи допис, вона наголошує на важливості знати і вивчати історію, аби такі злочини більше ніколи не повторилися: «Просто за те, що вони писали правду українською. Просто тому, що вони – українці».

У своєму блозі Софія Безверха системно демонструє, як росія впродовж століть методично знищувала українську культуру, інтелігенцію та мистецтво, ілюструючи це конкретними історичними прикладами.³⁵

У дописі «Як росія вбивала наших художників (або розстріляне відродження живопису)» вона акцентує увагу на постаті українського митця Михайла Бойчука –

³⁴ Те саме

³⁵ Як росія вбивала наших художників (або розстріляне відродження живопису). Вебсторінка @krapka.krapka. Електронне видання. URL: https://www.instagram.com/p/CcQiZYbNCjI/?img_index=1

новатора, який створював монументальні розписи та фрески, надихаючись візантійською спадщиною. Попри унікальний художній стиль і спробу відродити українське мистецтво через звернення до історичних форм, його творчість таврували як «куркульську». Всі його роботи були знищені, а сам художник розстріляний і похований у масовій могилі в Биківні. Безверха підсумовує: «Так росія нищила наших художників. Так вона нищила нашу культуру. А що не нищила – те крала» (рис. 2.6).³⁵

Рисунок 2.6 – Допис @krapka.krapka «Як росія вбивала наших художників (або розстріляне відродження живопису)»³⁵

У дописі «Як росія вбиває нашу інтелігенцію» авторка розповідає про трагічну долю родини Крушельницьких, яка стала жертвою радянських репресій за свою відданість ідеї української державності. Усі члени цієї видатної родини –

³⁵ Те саме

³⁵ Те саме

письменники, науковці, політичні діячі – були знищені через свою активну проукраїнську позицію.³⁶

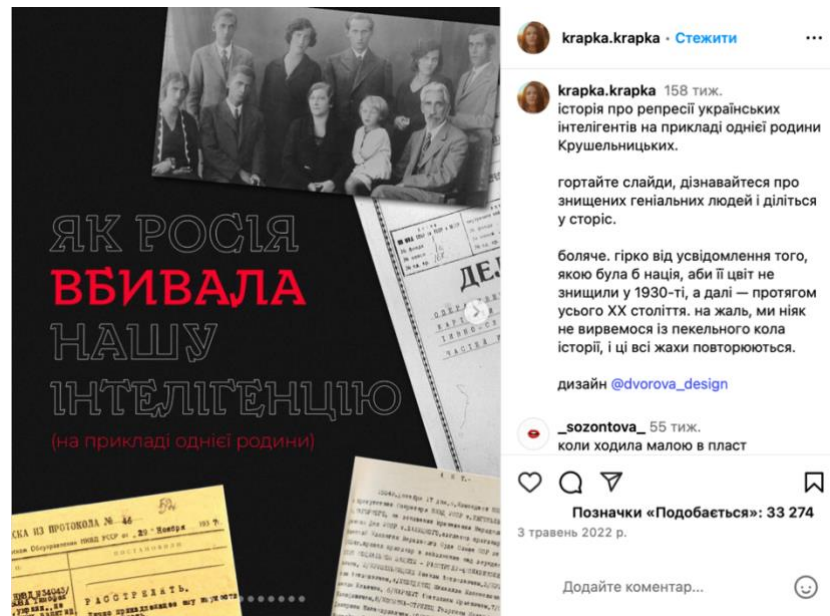

Рисунок 2.7 – Допис @krapka.krapka «Як росія вбивала нашу інтелігенцію (на прикладі однієї родини)»³⁶

Ще один важливий просвітницький допис – «Як розрізнити шароварну і автентичну культуру» (рис. 2.8). У ньому Софія викриває спроби імперських дискурсів звести українську культуру до карикатурного, шароварного образу. Вона пояснює, як під прикриттям зневажливих штампів – «ось вам ваші пісеньки і костюмчики», «рушник – це просто полотенець», «ви недонація» – відбувалася системна ерозія культурної самосвідомості. Авторка наполягає на важливості збереження справжньої, глибокої, автентичної культури, що є ключовою складовою української ідентичності.³³

³⁶ Як росія вбивала нашу інтелігенцію (на прикладі однієї родини). Вебсторінка @krapka.krapka. Електронне видання. URL: https://www.instagram.com/p/CdFm3jltZAA/?img_index=1

³⁶ Те саме

³³ Як розпізнати шаровану та автентичну культуру. Вебсторінка @krapka.krapka. Електронне видання. URL: https://www.instagram.com/p/Cdvq-jttPXh/?img_index=1

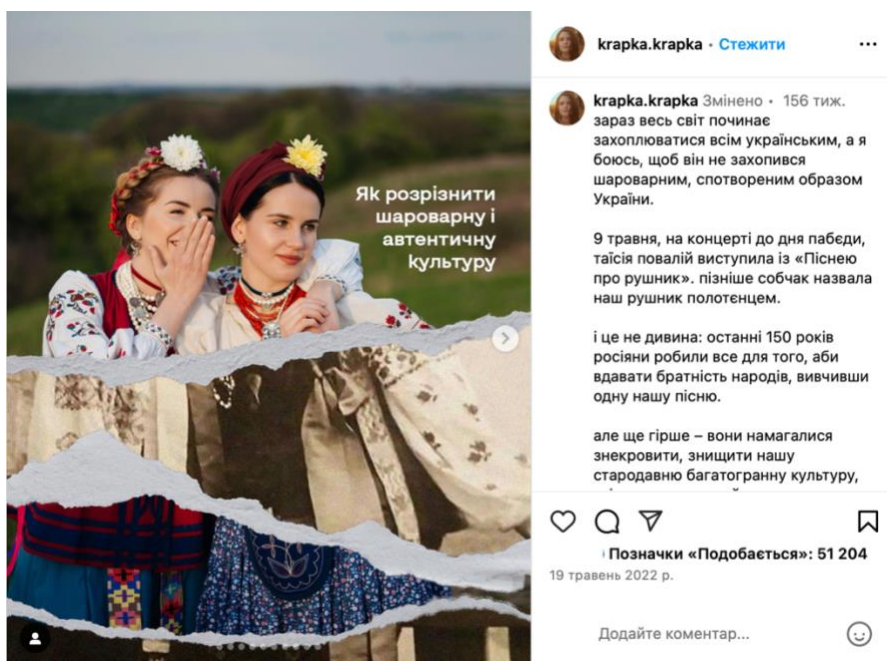

Рисунок 2.8 – Допис @krapka.krapka «Як розпізнати шаровану та автентичну культуру»³³

Наразі актуальним є дослідження інстаграм-проектів, які сприяють популяризації культури як важливого елементу національної безпеки. Стосується не лише впливових блогерів, а й мікромедіа в соцмережах, чисельність яких значно зросла після початку повномасштабного вторгнення росії в Україну.

За даними шорт-листа Агенції медійного розвитку «Або», серед рекомендованих для підписки акаунтів стабільно виділяється мікромедіа «Яктитам» (@Yaktytam) (рис. 2.9) – регіональний проєкт із Запоріжжя.²³

У рубриці, присвяченій соціально відповідальним закладам харчування, автори здійснюють інформаційно-довідкову роботу, допомагаючи аудиторії дізнаватися про місця, які підтримують військових та внутрішньо переміщених осіб.

³³ Те саме

²³ Профіль Instagram @yaktytam. Електронне видання. URL: <https://www.instagram.com/yaktytam/>

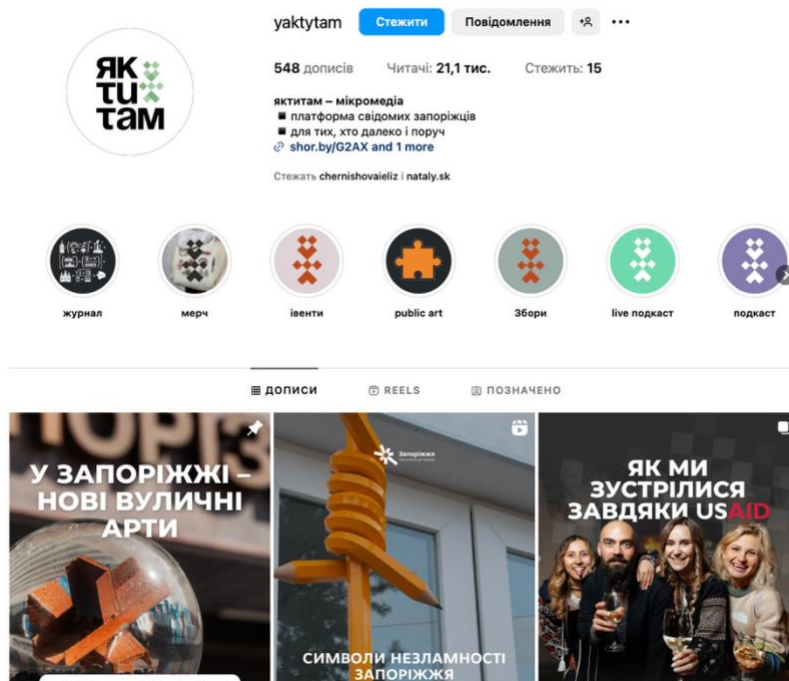
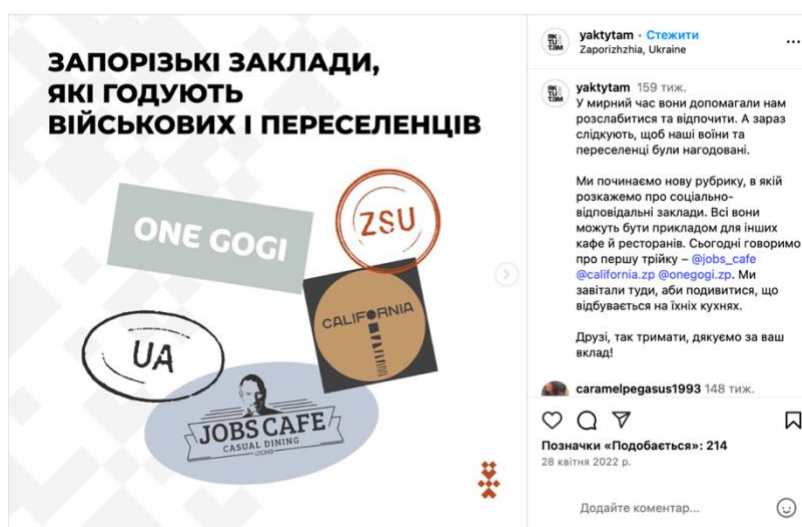

Рисунок 2.9 – Профіль Instagram @yaktytam²³

У дописі зазначається: «У мирний час ці заклади слугували для відпочинку та розваг. Нині вони піклуються про те, щоб наші захисники та переселенці були нагодовані. Ми запускаємо нову рубрику, де розповімо про соціально відповідальні заклади, які можуть стати прикладом для інших кафе й ресторанів. Сьогодні – перша трійка: @jobs_cafe, @california.zp, @onegogi.zp».⁷

²³ Те саме

⁷ Запорізькі заклади, які готують військових та переселенців. Вебсторінка @yaktytam. Електронне видання. URL: https://www.instagram.com/p/Cc5hDjwKVOI/?img_index=1

Рисунок 2.10 – Допис @ yaktytam «Запорізькі заклади, які готують військових та переселенців»⁷

Команда популяризує творчість українських митців, які висвітлюють тему російської агресії. Так, у дописі «Цей художник із Токмака створює мінімалістичні плакати про війну» розповідається про життя і роботи художника Миколи Коваленка, ілюстровані у форматі «каруселі» – зручному інструменті для популяризації контенту в Інстаграмі.³¹

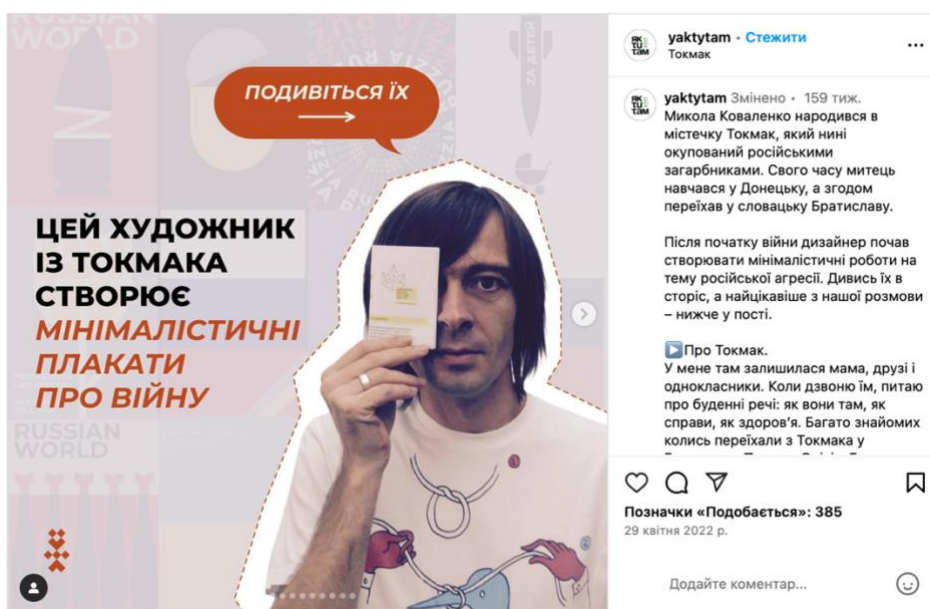

Рисунок 2.11 – Допис @ yaktytam «Цей художник із Токмака створює мінімалістичні плакати про війну»³¹

У дописі «Люди репостять волонтерську групу «Допомагаємо виїхати». Ось чому вона не однозначна» мікромедіа розкриває кілька важливих аспектів: Люди репостять волонтерську групу «Допомагаємо виїхати». Аналізує наративи

⁷ Те саме

³¹ Цей художник із Токмака створює мінімалістичні плакати про війну. Вебсторінка @yaktytam. Електронне видання. URL: https://www.instagram.com/p/Cc7ej98qTaf/?img_index=1

³¹ Те саме

волонтерського проєкту, що на своєму сайті використовує термін «зона військового конфлікту», який є частиною ворожої риторики; оновлює інформацію про власницю банківського рахунку, наголошуючи на її переконанні, що «російський народ не винен у нападі на Україну» (цитата); викриває географічний зв'язок волонтерської групи з командою опозиційного політика Алексея Навального; підкреслює необхідність критичного ставлення та перевірки даних щодо діяльності групи, оскільки поширення її меседжів у довгостроковій перспективі підтримує наратив про «готовність росіян на все заради миру».¹³

«Як росія заважала Україні на Євробаченні» – це допис у форматі каруселі від мікромедіа, що проводить просвітницьку роботу, поступово розкриваючи історію пісенного конкурсу Євробачення та виявляючи пропагандистські наративи, які просувала росія під час своєї участі. Серед основних аспектів:

- поширення ідеї «дружби народів» через запрошення української співачки Анастасії Приходько співати за росію у 2009 році, де ключовим символом такого «дружнього» меседжу була двомовність її пісні;
- спроби продовжити участь Приходько на конкурсі наступного року, підкреслюючи ідею «дві країни – одна пісня» як прояв «дружби народів»;
- організація російською пропагандою кампанії дискредитації української співачки Джамали та її пісні «1944» про депортацію кримських татар.³⁷

Окрім цього, регіональне мікромедіа активно поширює інформацію щодо допомоги внутрішньо переміщеним особам, наприклад у дописі «Як отримати гуманітарку в Запоріжжі?» @yaktytam детально пояснює кроки отримання державної підтримки.

У дописі «Що робити з цими запорізькими вулицями?» команда мікромедіа використовує історичні факти, щоб підсилити освітню функцію публікації.

¹³ Ось чому вона не однозначна. Вебсторінка @yaktytam. Електронне видання. URL: https://www.instagram.com/p/CdLpf2UtZY0/?img_index=1

³⁷ Як росія заважала Україні на Євробаченні. Вебсторінка @yaktytam. Електронне видання. URL: https://www.instagram.com/p/CdYibT1N3N0/?img_index=1

Зокрема, розкривається походження назв вулиць: Таганська – від московського району Таганка, Бутирський провулок – пов'язаний із російською в'язницею Бутиркою, де утримували українських політичних в'язнів. У дописі наголошується на нагальній необхідності змінити ці ворожі назви, які несуть загрозу національній безпеці, поширюючи наративи про «єдиний народ» і «спільне минуле».³²

Команда @yaktytam у своєму Instagram також інформує про спотворення української культури росіянами через пропагандистські матеріали, як-от у дописі «Росіяни переспівують Океан Ельзи та Go_A». Тут у форматі каруселі розміщені відеофрагменти, де пісні «Шум» і «Не твоя війна» виконані російською мовою. За словами Національної академії СБУ, «такі кавери користуються популярністю, серед російської молоді з різних причин – продемонструвати «спільні цінності», просунути ідею «ми браття» та висловити антивоєнні настрої» – ідеться в дописі.

Сьогодні українські інфлюенсери, серед яких такі відомі особистості, як @zlata.ognevich²⁴, @tatarintseva.kot²², @tanyaparfleva²¹, @vanyakryshtal, @kot_jenya, @kristina_reshetnik²⁰, @grisha_reshetnik¹⁷, @kateryna_lozovytska¹⁸ та багато інших, активно підтримують та популяризують українську культуру у своїх соціальних мережах (дод. Б). Вони не просто використовують українські атрибути, але й свідомо демонструють національну приналежність через носіння традиційного українського одягу, часто звертаючись до вишиванок, народних орнаментів та інших елементів етнічного вбрання, що мають глибоке історичне та

³² Що робити з цими запорізькими вулицями? Вебсторінка @yaktytam. Електронне видання. URL: https://www.instagram.com/p/CdyqS7_rkq9/?img_index=1

²⁴ Профіль Instagram @zlata.ognevich. Електронне видання. URL: <https://www.instagram.com/reel/DJqRVJM1jC/?igsh=MXJrdXM4c2hpcHBjag%3D%3D>

²² Профіль Instagram @tatarintseva.kot. Електронне видання. URL: https://www.instagram.com/p/DJqztE_oGt2/?igsh=cGViNGRsdGV4NmRi

²¹ Профіль Instagram @tanyaparfleva. Електронне видання. URL: https://www.instagram.com/p/DJqztE_oGt2/?igsh=cGViNGRsdGV4NmRi

²⁰ Профіль Instagram @kristina_reshetnik. Електронне видання. URL: https://www.instagram.com/p/DJrLwlCogH_/?img_index=2&igsh=MTFqbGlxN29sbm9xZA%3D%3D

¹⁷ Профіль Instagram @grisha_reshetnik. Електронне видання. URL: <https://www.instagram.com/p/DIqiEwUtAus/?igsh=MWM1enFpMG15eHpoCQ%3D%3D>

¹⁸ Профіль Instagram @kateryna_lozovytska. Електронне видання. URL: https://www.instagram.com/p/DJqii_aoOgS/?img_index=5&igsh=d2x5bjY5amxicG9j

культурне значення. Крім того, ці інфлюєнсери відкрито святкують українські етнічні свята, такі як Івана Купала, День Незалежності України, Різдво за народними традиціями, обряди весняного відродження та інші, що підкреслює їхнє глибоке коріння та повагу до національної спадщини.

Отже, такий активний вибір у вираженні своєї ідентичності через культурні коди і традиції несе значний суспільний резонанс, оскільки він формує сучасний образ українця, який поєднує у собі патріотизм, гордість за своє коріння та свідоме збереження культурної спадщини. Водночас це стає виразом персональної ідентичності кожного інфлюєнсера, який через свою популярність та вплив на аудиторію підкреслює цінність української культури як невід'ємної частини власного життя і самосприйняття. Таким чином, їхня діяльність у соціальних мережах сприяє популяризації української культури, формує позитивний національний образ та підтримує ідентичність у суспільстві, що є особливо важливим у контексті сучасних викликів та боротьби за культурний суверенітет.

РОЗДІЛ 3.

ТРАНСФОРМАЦІЯ ПЕРСОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ ЧЕРЕЗ INSTAGRAM

3.1. Дослідження трансформації ідентичності в Instagram

Дослідження трансформації ідентичності в Instagram відкриває важливі аспекти впливу сучасної цифрової культури на самопрезентацію особистості, формування уявлень про себе та особливості взаємодії з іншими. У межах цифрового простору, зокрема платформи Instagram, ідентичність уже не сприймається як щось стабільне чи фіксоване. Вона втрачає ознаки незмінності й набуває гнучкості, динамічності, багатшаровості. Соціальні мережі сприяють формуванню «вітринної» ідентичності – специфічного соціального образу, який конструюється й адаптується до потреб конкретної аудиторії, її очікувань та вподобань. У даному контексті особа в Instagram постає не стільки як цілісна і незмінна суб'єктність, скільки як комунікативний проєкт, що постійно переглядається, оновлюється та переформулюється.

Візуальний контент, що є основним ресурсом платформи, відіграє ключову роль у процесі формування цієї публічної ідентичності. Ретельно підібрані фотографії, фільтри, підписи до дописів, сторіс та відео у форматі Reels формують не просто візуальний ряд, а цілісний наратив про себе. Через елементи особистість демонструє власні цінності, стиль життя, емоційний стан, соціальні ролі та навіть політичну позицію. Таким чином, Instagram перетворюється на простір, де конструюється символічний капітал – своєрідна «візитівка» у цифровому суспільстві.³⁰

³⁰ Українське суспільство в умовах війни. 2022: Колективна монографія. С. Дембіцький, О. Злобіна, Н. Костенко та ін.; за ред. член.-кор. НАН України, д. філос. н. Є. Головахи, д. соц. н. С. Макеева. Київ : Інститут соціології НАН України, 2022, 67-70 с.

У межах вище проведеного дослідження було проаналізовано, яким чином користувачі Instagram формують та змінюють свою ідентичність у залежності від соціального контексту, культурних трендів, зворотного зв'язку від підписників. Простежується виразна тенденція до візуального вдосконалення – використання фільтрів для корекції зовнішності, створення «ідеальних» кадрів, акцент на досягненнях, естетизованих моментах повсякдення, подорожах, самореалізації, успіху. Такий підхід формує ідеалізований образ «успішного себе», що відповідає сучасним уявленням про соціальну норму, привабливість та життєву спроможність. Даний образ, у свою чергу, виконує функцію соціального позиціонування – вказує на приналежність до певної спільноти, поділяє цінності і норми певної культурної групи.

Публічна ідентичність у Instagram усе частіше конструюється через певні наративи або етикетки: «усвідомлений/а» – той, хто дбає про психічне здоров'я, саморефлексію, мінімалізм; «патріотичний/а» – той, хто публічно підтримує національну боротьбу, поширює волонтерський контент, говорить про втрати; «підприємливий/а» – той, хто ділиться успіхами у бізнесі, дотримується естетики продуктивності; «тілесно позитивний/а» – той, хто демонструє прийняття себе незалежно від стандартів краси. Таким чином, ідентичність набуває ознак селективного конструкту, у межах якого особа вибудовує бажане враження про себе через візуальні коди, символи, поведінкові маркери.³⁰

Загалом трансформація ідентичності в Instagram є прикладом того, як цифрове середовище стає не лише каналом комунікації, а й інструментом соціального самовираження, адаптації та взаємодії. В умовах постійних змін, соціального тиску й нестабільності, ідентичність у соцмережах демонструє надзвичайну пластичність, слугуючи водночас і дзеркалом, і сценою, і механізмом самоконструювання особистості у віртуальній спільноті.

³⁰ Те саме, 71-73 с.

Окремим, надзвичайно важливим аспектом у контексті дослідження ідентичності в Instagram є вплив цієї платформи на формування та підтримку національної й культурної ідентичності. У сучасних реаліях, особливо в умовах повномасштабної війни та боротьби України за свою державність і культурну суб'єктність, соціальні мережі, зокрема Instagram, перетворюються на ефективний інструмент не лише індивідуального, а й колективного самовираження. Значна кількість українських інфлюєнсерів, блогерів, діячів культури та звичайних користувачів використовують свої акаунти для популяризації української мови, традицій, свят, національного вбрання, історичної спадщини. У публікаціях з'являються дописи про вишиванки, народні ремесла, українські пісні, гастрономічну культуру, символіку, фольклор, що набуває особливої ваги у боротьбі за інформаційний простір та культурну ідентичність. Такий контент виконує не лише просвітницьку чи естетичну функцію, а й символічну – він є способом опору, утвердження української суб'єктності у глобальному цифровому середовищі, засобом згуртування навколо національної ідеї.

У даному сенсі Instagram стає своєрідною цифровою платформою для колективного самоствердження, де індивідуальне «я» перетинається з «ми» культурної спільноти. Особисті сторінки блогерів набувають значення мікро-медіа – простору трансляції національного змісту, інтерпретації традицій крізь сучасну призму, формування позитивного іміджу України на міжнародній арені. Через фотографії, сторіс, відео, тексти та хештеги користувачі беруть участь у створенні символічного поля національної ідентичності, яке розвивається і змінюється у діалозі з аудиторією, поточними подіями та суспільним контекстом.³⁰

Водночас дослідження виявляє суперечливий вимір цього процесу – напругу між автентичністю та конструйованістю онлайн-ідентичності. У прагненні бути «справжніми» користувачі часто стикаються з внутрішніми конфліктами: наскільки чесно вони представляють себе у візуальному та текстовому контенті, чи не

³⁰ Те саме, 74-78 с.

підлаштовуються вони під очікування аудиторії, комерційні запити або тренди. Бажання демонструвати себе такими, якими вони є в реальному житті, суперечить цифровим стандартам ідеалізованого образу, що формуються в умовах алгоритмічного відбору, візуального тиску та конкуренції за увагу. Унаслідок цього виникає феномен цифрової тривожності – почуття залежності від кількості лайків, переглядів, коментарів, фідбеку, що прямо впливає на самооцінку та відчуття значущості.⁵

Конфлікт між справжністю та медіа-конструюванням веде до змін у поведінці користувачів: вони починають брати паузи в публікаціях, видаляти старі дописи, радикально змінювати стиль контенту або навіть створювати окремі акаунти для різних своїх «версій» – наприклад, один акаунт для професійної діяльності, інший – для приватного життя або ж для більш вільного, нецензурованого самовираження. Усе це свідчить про складність і багатогранність процесів цифрової ідентифікації, у яких Instagram виступає не просто платформою, а простором психологічної, культурної та соціальної взаємодії, що водночас відкриває нові можливості й породжує нові виклики для сучасної особистості.

Таким чином, трансформація ідентичності в Instagram – це багатогранний процес, що поєднує елементи соціального впливу, культурного контексту, персонального самовираження та візуального конструювання. Платформа виступає як дзеркало і водночас – сцена, де користувачі експериментують із собою, реагують на зміни в суспільстві та через свій віртуальний образ прагнуть знайти місце у сучасному світі.

3.2. Аналіз змін стратегій ідентичності українських користувачів Instagram під час війни

⁵ Доценко С. О. Виховання в епоху цифровізації. *Spiritual-intellectual upbringing and teaching of youth in the 21st century*, 2022. № 4. С. 311–314

Аналіз змін стратегій ідентичності українських користувачів Instagram під час повномасштабної війни виявляє глибоку трансформацію як змістового, так і візуального характеру контенту. Соціальна мережа, що до 2022 р. здебільшого виконувала функцію майданчика для розваг, самопрезентації, lifestyle-контенту, модних тенденцій та особистого брендінгу, в умовах військової агресії набула нового сенсу. Для мільйонів українців Instagram перетворився на платформу цифрового спротиву, інформаційного фронту, способу збереження та поширення національної культури, а також інструменту емоційної підтримки та самоідентифікації в умовах колективного травматичного досвіду.

Зміни ідентичнісних стратегій передусім проявляються у зміні візуальної мови та змісту публікацій. У кадрі все частіше з'являються національні символи: вишиванки, синьо-жовта палітра, тризуб, калина, петриківський розпис, обереги та інші елементи, що мають глибоке культурне й символічне значення. Українська мова, яка раніше для деяких користувачів була маркером вторинності в цифровому просторі, нині стала ознакою сили, самоповаги та чіткої позиції. Багато блогерів, інфлюєнсерів і звичайних користувачів свідомо переходять на україномовний контент, демонструючи цим свою ідентичність та солідарність із країною в боротьбі за свободу.³

Instagram почав відігравати важливу роль у висвітленні соціальних і гуманітарних тем. Користувачі публікують дописи про війну, показують історії внутрішньо переміщених осіб, волонтерські ініціативи, благодійні збори та реалії життя під обстрілами. Замість ідеалізованих зображень «щасливого життя» у стрічках з'являються фото з укриттів, хроніки евакуації, буденні моменти під час відключень електроенергії або фото дітей, що малюють прапор України. Такий контент виконує подвійну функцію: з одного боку, це акт документування

³ Данько Ю. А. Соціальні мережі як форма сучасної комунікації: плюси і мінуси. *Сучасне суспільство: політичні науки, соціологічні науки, культурологічні науки*, 2012. С. 180-182 с.

історичної реальності, а з іншого – спосіб переосмислення себе та свого місця в цій реальності.³

Особиста ідентичність багатьох користувачів Instagram нині нерозривно пов'язана з колективною – із приналежністю до української нації, із боротьбою за свободу, культурне виживання та людську гідність. Сама ідея самопрезентації змістилася від прагнення до самодостатності, статусу чи естетичного ідеалу – до прагнення бути частиною чогось більшого, до засвідчення власної участі у спільній боротьбі. В контексті ідентичність стає не лише особистим конструктом, а й соціальним актом.

Таким чином, війна стала потужним каталізатором ідентичнісних зрушень у цифровому середовищі. Instagram більше не просто місце для селфі, сторіз і хештегів – це простір, де особисте стає політичним, де візуальний контент перетворюється на символічний інструмент спротиву, а кожен допис – на прояв національної гідності. Усе це свідчить про формування нової цифрової ідентичності українців, заснованої на свідомості, автентичності та колективній відповідальності.

У процесі трансформації цифрової ідентичності українських користувачів Instagram під час війни помітно змінюється сам підхід до ведення акаунтів. Якщо раніше значна увага зосереджувалася на естетичній привабливості профілю, дотриманні певного стилю, візуальній цілісності контенту, то в умовах війни на перший план виходить автентичність, чесність і здатність до емоційного діалогу. Користувачі все частіше відкрито діляться своїми особистими переживаннями, життєвими труднощами, досвідом втрат, вимушеного переселення, адаптації до нових обставин і відчуттям тривожності. У публікаціях з'являються теми психоемоційного виснаження, пошуку сенсу, щоденної боротьби з новою реальністю. Щирі розповіді виконують важливу функцію емоційної підтримки та сприяють формуванню горизонтальних зв'язків між людьми – навіть незнайомими – у межах цифрового простору. Таким чином, особиста історія набуває соціального

³ Те саме, 183 с.

значення, а акаунт – перетворюється на простір солідарності, спільності й взаємопідтримки.⁹

Паралельно з цим ідентичність у соцмережах перестає визначатися лише візуальною досконалістю чи «ідеальністю» життя. Замість відфільтрованих кадрів з відпочинку, модних луків чи ідеального побуту все частіше з'являються щирі фото з укриттів, евакуаційних поїздів, допомоги іншим, волонтерських центрів. Не лише зображення – це документальний свідок війни, спосіб заявити про свою присутність, незламність, людяність. У нових умовах значно важливішими стають зміст публікацій, особиста історія, громадянська позиція та емоційна щирість.

Окремо варто відзначити зростання рівня рефлексії щодо власної присутності у соціальних мережах. Частина користувачів навмисно знижує активність або взагалі припиняє публікувати контент. Дане рішення часто аргументується втратою мотивації до створення контенту в умовах війни, втомою від поверхневих взаємодій або ж переоцінкою цінностей. Люди визнають, що гонитва за лайками, охопленнями та цифровим визнанням втратила своє колишнє значення, поступившись місцем реальним людським зв'язкам, безпеці та душевній рівновазі.

Водночас інші користувачі, навпаки, активізують свою присутність у мережі, переорієнтовуючи її на суспільно важливі теми. Вони публікують аналітичні дописи, освітні відео, щоденні щоденники з фронту чи тилу, сторіс про допомогу ЗСУ, переселенцям, дітям тощо. Усе зазначене свідчить про глибоку переоцінку ролі соціальних мереж як засобу впливу, інформування та мобілізації. Навіть ті, хто залишається активно присутнім в Instagram, демонструють нову якість цієї активності: контент стає більш змістовним, відповідальним і вкоріненим у реальність.²⁷

⁹ Коломієць Д. О. Дослідження впливу соціальних мереж на життя сучасної людини. *Актуальні задачі та досягнення у галузі кібербезпеки* : матер. всеукр. наук.-практ. конф., м. Кропивницький, 23–25 листоп. 2016 р. Кропивницький : КНТУ, 2016. С. 192

²⁷ Таланчук Д., Марковець О. Розробка комплексу заходів із популяризації Instagram-сторінки. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2022. №1. С. 92

Незважаючи на емоційне навантаження, українські користувачі зберігають високий рівень залученості у цифрову комунікацію. Вони уважно стежать за реакцією на свої пости, читають коментарі, відповідають на повідомлення, підтримують один одного лайками, словами вдячності чи поради. Instagram залишається важливим каналом соціальної взаємодії, навіть у період масштабної кризи. Більше того, цифрова присутність в умовах війни набуває рис не просто самопрезентації, а відповідального мовлення, що має силу підтримати, змінити, допомогти і надихнути.¹⁶

Таким чином, Instagram в умовах війни став не лише платформою для демонстрації стилю життя, а передусім – місцем для мобілізації солідарності, формування національного наративу й адаптації до нової реальності. Ідентичність українських користувачів зміщується від індивідуалістичних стратегій до колективних, що базуються на спільних цінностях, культурній спадщині та досвіді спротиву. У цьому полягає унікальна особливість цифрової трансформації українського суспільства – коли публічний образ у соцмережах стає водночас і відображенням внутрішніх змін, і внеском у спільну боротьбу за майбутнє.

¹⁶ Паздерська Р. С.; Марковець О. В. Визначення контенту та стратегій підвищення його ефективності у віртуальних спільнотах. *Вісник Вінницького політехнічного інституту*. 2021. № 3. С. 69–72

ВИСНОВКИ

За результатами проведеного дослідження при написанні кваліфікаційної роботи можна дійти наступних висновків.

1. Персональна ідентичність у соціальних мережах є складним, багатовимірним і динамічним явищем, що поєднує усвідомлення себе як унікальної особистості з відчуттям приналежності до соціальних груп і культур. Вона формується через взаємодію внутрішніх психологічних процесів із зовнішніми соціальними факторами, що підкреслюють її багатогранність. Соціальні мережі виступають потужним середовищем для конструювання та трансформації ідентичності, даючи змогу створювати образи, взаємодіяти з різними групами та отримувати миттєвий зворотний зв'язок, при цьому розмиваючи межі між приватним і публічним, реальним і віртуальним. Формування ідентичності у цифровому просторі відбувається через постійний діалог з іншими користувачами, адаптацію ролей і поведінки до соціальних очікувань і культурних кодів, що є неперервним процесом із кризами та виборами.

Отже, персональна ідентичність сучасної людини невіддільна від цифрових технологій і соцмереж, що має важливе значення для досліджень і практичної роботи в умовах цифрової трансформації суспільства.

2. Дослідження медіапрактики українських користувачів, зокрема через аналіз Instagram-каналів, свідчить про потужний вплив соціальних медіа у формуванні патріотичної свідомості, підтримці волонтерства та збереженні особистих історій у контексті сучасних викликів. Яскравим прикладом є блог Софії Безверхої (@krapka.krapka), який перетворився з майданчика для презентації авторських арт-прикрас у культурно-просвітницький проєкт, спрямований на популяризацію української мови, культури та ідентичності. Через систематичне висвітлення історичних фактів утисків української мови, репресій проти митців та

культурної еліти, блог активно протидіє зросійщенню та культурній апропріації, що набуло особливого значення в умовах повномасштабної війни.

Соціальні медіа показує досвід @krapka.krapka, не лише відроджують інтерес до автентичної української культури, але й формують емоційний зв'язок із національним минулим, нагадуючи про ціну збереження мови і традицій. Публікації про знищення української інтелігенції, мистецтва та історичної пам'яті слугують не тільки інформаційною, але й мотиваційною функцією, стимулюючи патріотичні настрої та активізуючи громадянську позицію. Окрім блогерів, значну роль відіграють і регіональні мікромедіа, як-от проєкт «Як титам» із Запоріжжя, які через інформаційно-соціальні ініціативи підтримують волонтерські рухи, внутрішньо переміщених осіб і військових, допомагаючи інтегрувати соціально відповідальні практики в повсякденне життя.

Таким чином, медіапрактика українських користувачів у сучасних умовах демонструє не лише культурний спротив, а й активне соціальне залучення, що стає важливою складовою національної безпеки і зміцнення громадянського суспільства.

3. Проведене дослідження трансформації персональної ідентичності в Instagram, акцентуючи на її складності у цифровому просторі. Ідентичність розглядається як динамічний соціальний проєкт, що адаптується під впливом соціального контексту, культурних трендів і зворотного зв'язку. Візуальний контент – фотографії, фільтри, відео – є ключовими інструментами конструювання образу, формуючи символічний капітал і селективний конструкт, де користувач створює бажане враження про себе. Особливу роль має вплив Instagram на національну і культурну ідентичність в умовах війни в Україні, де платформа слугує майданчиком для колективного самовираження, популяризації української мови, традицій і символів, виконуючи функції опору та утвердження суб'єктності. Водночас дослідження виявляє внутрішні суперечності цифрової ідентифікації: напругу між автентичністю та конструюванням образу, цифрову тривожність і

залежність від зворотного зв'язку, що спонукає користувачів створювати різні акаунти для різних ролей. Instagram постає як складний психологічний і культурний простір із новими викликами та можливостями. Розглядається зміна ідентичнісних стратегій українських користувачів під час повномасштабної війни, коли Instagram перетворився з платформи розваг на майданчик цифрового спротиву, підтримки національної культури та емоційної солідарності, із акцентом на національній символіці, україномовному контенті та волонтерстві.

Отже, трансформація персональної ідентичності в Instagram відображає сучасні соціокультурні зміни, поєднує самовираження, соціальний вплив, культурні та політичні контексти, ставлячи виклики автентичності й цифрової саморегуляції, водночас слугуючи ареною для розвитку і підтримки національної самосвідомості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Басовська А. Поняття контенту та його критерії якості. Інтернет-журналістика як нова форма універсального мультимедіа : мат. наук.-практ. конф., м. Миколаїв, 3–4 жовт. 2019 р. Миколаїв, 2019. С. 23–27
2. Волинець В. О. Ідентичність особистості та специфіка її самопрезентації у віртуальному комунікативному просторі. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв: наук. журнал*. 2021. № 2. С. 31-36
3. Данько Ю. А. Соціальні мережі як форма сучасної комунікації: плюси і мінуси. *Сучасне суспільство: політичні науки, соціологічні науки, культурологічні науки*, 2012. С. 179-184
4. Данько-Сліпцова А.А., Коваленко Н. А., Жорнокуй У. В. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського*. Серія: Філологія. Журналістика. Том 35 (74). № 3. Ч. 2. 2024. С. 218-226
5. Доценко С. О. Виховання в епоху цифровізації. *Spiritual-intellectual upbringing and teaching of youth in the 21st century*, 2022. № 4. С. 311–314.
6. Етнографія українців: навч. посібн. / за ред. проф. С. А. Макаrchука; вид. 3-є, перероб. і доп. Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2015. 711 с.
7. Запорізькі заклади, які готують військових та переселенців. *Вебсторінка @yaktytam*. Електронне видання. URL: https://www.instagram.com/p/Cc5hDjwKVOI/?img_index=1
8. Какая різниця. *Вебсторінка @krapka.krapka*. Електронне видання. URL: <https://www.instagram.com/p/Cjvb2WyNUz1/>
9. Коломієць Д. О. Дослідження впливу соціальних мереж на життя сучасної людини. *Актуальні задачі та досягнення у галузі кібербезпеки* : матер. всеукр. наук.-практ. конф., м. Кропивницький, 23–25 листоп. 2016 р. Кропивницький : КНТУ, 2016. С. 192.

- 10.Купрійчук В. Культурна політика як стратегічний ресурс модернізації держави. *Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку*. Культурологія. 2022. Вип. 43. С. 43-49.
- 11.Лісовенко А. Ф. Проблема формування особистісної та соціальної ідентичності в епоху цифрової реальності. *Європейський вибір України, розвиток науки та національна безпека в реаліях масштабної військової агресії та глобальних викликів XXI століття» (до 25-річчя Національного університету «Одеська юридична академія» та 175-річчя Одеської школи права) : у 2 т. : матеріали Міжнар.наук.-практ. конф. (м. Одеса, 17 червня 2022 р.) / за загальною редакцією С. В. Ківалова. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2022. Т. 1. С. 303-306.*
- 12.Лобікова О. О., Мельникова А. С. Соціальні мережі як феномен інформаційного суспільства. *Вісник Львівського університету*. Серія соціологічна, 2011. Вип. 5. С. 154-160
- 13.Люди репостять волонтерську групу «Допомагаємо виїхати». Ось чому вона не однозначна. *Вебсторінка @yaktytam*. Електронне видання. URL: https://www.instagram.com/p/CdLpf2UtZYo/?img_index=1
- 14.Максименко Ю. Б., Матохнюк Л. О. Ідентичність особистості в сучасному інформаційному просторі. *Україна в умовах реформування правової системи : сучасні реалії та міжнародний досвід : матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Тернопіль, 20-21 квіт. 2018р.). Тернопіль : ТНЕУ, 2018. С. 311-313*
- 15.Медіаспоживання українців: другий рік повномасштабної війни. Опитування ОПОРИ. *Вебсайт oporaua*. 2023. Електронне видання. URL: https://www.oporaua.org/polit_ad/mediaspozhyvannia-ukrayintsiv-drugii-rik-povnomasshtabnoyi-viini-24796
- 16.Паздерська Р. С.; Марковець О. В. Визначення контенту та стратегій підвищення його ефективності у віртуальних спільнотах. *Вісник Вінницького політехнічного інституту*. 2021. № 3. С. 69–77

17. Профіль Instagram @grisha_reshetnik. Електронне видання. URL:
<https://www.instagram.com/p/DIqiEwUtAus/?igsh=MWM1enFpMG15eHpoeQ%3D%3D>
18. Профіль Instagram @kateryna_lozovytska. Електронне видання. URL:
https://www.instagram.com/p/DJqii_aoOgS/?img_index=5&igsh=d2x5bjY5amxicG9j
19. Профіль Instagram @krapka.krapka. Електронне видання. URL:
<https://www.instagram.com/krapka.krapka/?igsh=MXYxZXk5emhkaWJ6bA%3D%3D>
20. Профіль Instagram @kristina_reshetnik. Електронне видання. URL:
https://www.instagram.com/p/DJrLwlCogH_/?img_index=2&igsh=MTFqbGlxN29sbm9xZA%3D%3D
21. Профіль Instagram @tanyaparfileva. Електронне видання. URL:
https://www.instagram.com/p/DJqztE_oGt2/?igsh=cGVInGRsdGV4NmRi
22. Профіль Instagram @tatarintseva.kot. Електронне видання. URL:
https://www.instagram.com/p/DJqztE_oGt2/?igsh=cGVInGRsdGV4NmRi
23. Профіль Instagram @yaktytam. Електронне видання. URL:
<https://www.instagram.com/yaktytam/>
24. Профіль Instagram @zlata.ognevich. Електронне видання. URL:
<https://www.instagram.com/reel/DJqaRVJM1jC/?igsh=MXJrdXM4c2hpcHBjag%3D%3D>
25. Самоідентифікація особистості: філософський аналіз : монографія / Г. Ф. Хоружий, Л. О. Боровська, Ю. І. Кулагін, М. В. Ліпін ; за заг. ред. Г. Ф. Хоружого. Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2018. 192 с.
26. Соломенко Л. І. Комунікативні практики українців у соціальних мережах: активні дописувачі чи пасивні читачі? *Держава та регіони*. Серія : Соціальні комунікації. 2023. № 4. С. 146-156

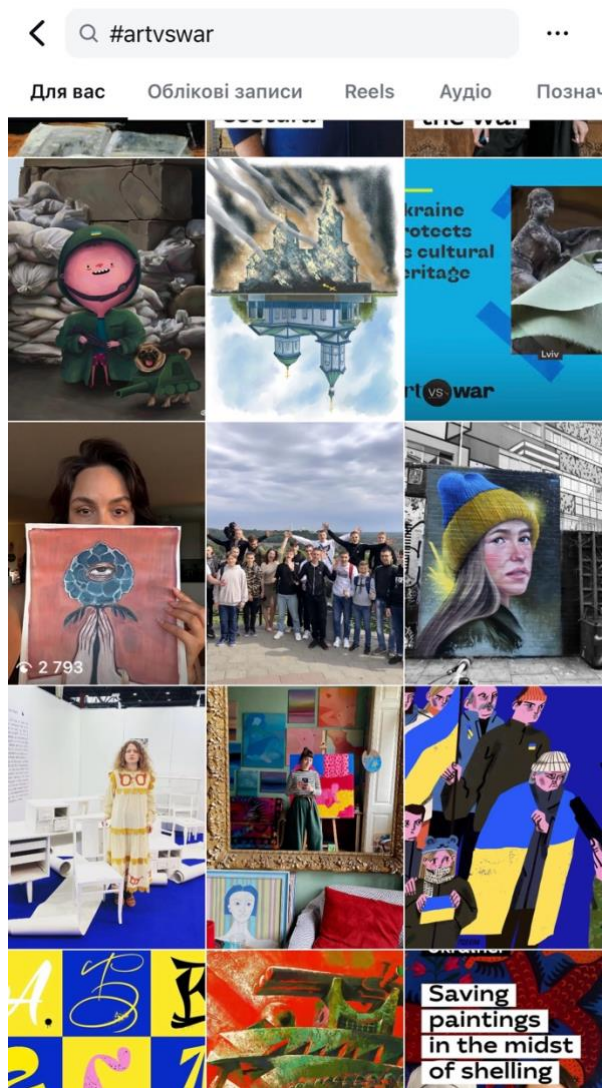
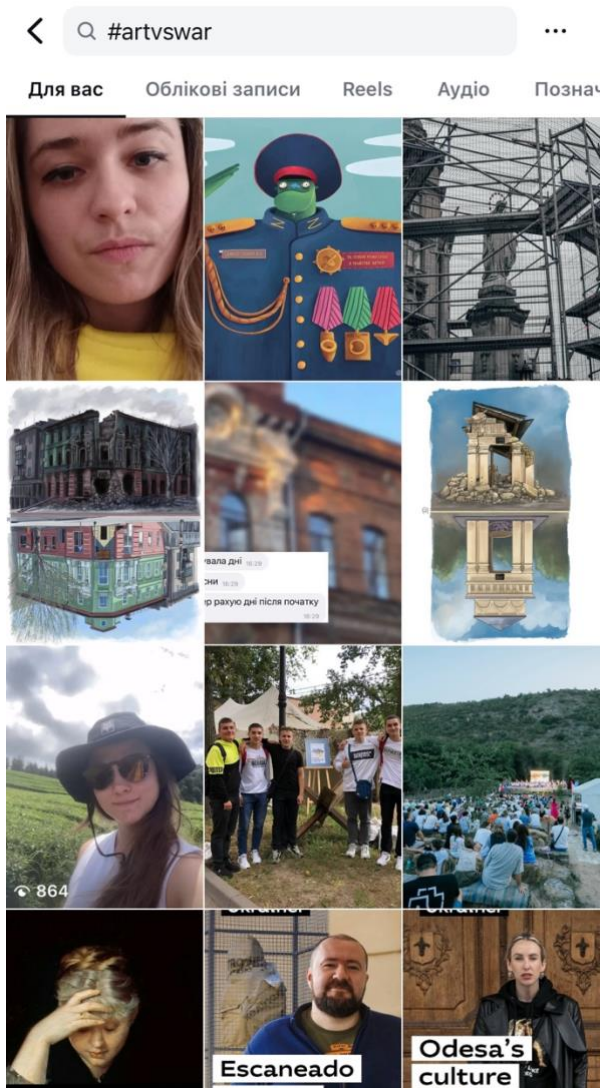
- 27.Таланчук Д., Марковець О. Розробка комплексу заходів із популяризації Instagram-сторінки. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2022. №1. С. 90–95
- 28.Титар О. Українські національно-культурні ідентичності Слобожанщини у контексті глобалізації: філософсько-антропологічний вимір : дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософських наук. Харків : Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, 2016. 493 с.
- 29.Токарева В.О. Формування категорії «віртуальна ідентичність» у мережі інтернет. *Часопис цивілістики*. № 45. 2022. С. 63-68
- 30.Українське суспільство в умовах війни. 2022: Колективна монографія. С. Дембіцький, О. Злобіна, Н. Костенко та ін.; за ред. член.-кор. НАН України, д. філос. н. Є. Головахи, д. соц. н. С. Макеева. Київ : Інститут соціології НАН України, 2022, 410 с.
- 31.Цей художник із Токмака створює мінімалістичні плакати про війну. *Вебсторінка @yaktytam*. Електронне видання. URL: https://www.instagram.com/p/Cc7ej98qTaf/?img_index=1
- 32.Що робити з цими запорізькими вулицями? *Вебсторінка @yaktytam*. Електронне видання. URL: https://www.instagram.com/p/CdyqS7_rkq9/?img_index=1
- 33.Як розпізнати шаровану та автентичну культуру. *Вебсторінка @krapka.krapka*. Електронне видання. URL: https://www.instagram.com/p/Cdvq-jttPXh/?img_index=1
- 34.Як росія вбивала наших поетів (читай – нищила культуру). *Вебсторінка @krapka.krapka*. Електронне видання. URL: https://www.instagram.com/p/CcGRzA0NMrq/?img_index=1
- 35.Як росія вбивала наших художників (або розстріляне відродження живопису). *Вебсторінка @krapka.krapka*. Електронне видання. URL: https://www.instagram.com/p/CcQiZYbNCjI/?img_index=1

36. Як росія вбивала нашу інтелігенцію (на прикладі однієї родини). *Вебсторінка @krapka.krapka*. Електронне видання. URL: https://www.instagram.com/p/CdFm3jltZAA/?img_index=1
37. Як росія заважала Україні на Євробаченні. *Вебсторінка @yaktytam*. Електронне видання. URL: https://www.instagram.com/p/CdYibT1N3N0/?img_index=1
38. Які соцмережі популярні сьогодні серед українців? *Вебсайт provse*. 2025. Електронне видання. URL: <https://provse.te.ua/2025/01/yaki-sotsmerezhi-populiarni-sohodni-sered-ukraintsiv/>
39. Bayer, C. K. (2021). The Impact of Social Media on Youth: A Systematic Review. *Journal of Adolescent Health*, 68(2), 277-284
40. Giddens, A. (1991). Modernity and Self-Identity: Self and Society in the Late Modern Age. *Stanford: Stanford University Press*, 27-31.
41. Goffman, E. (1956). The presentation of self in everyday life. Edinburgh : Edinburgh University Social Sciences Research Centre.
42. Twenge, J. M., Campbell, W. K. & Baumeister, C. S. (2008). The Impact of Social Media on Adolescent Self-Esteem. *Psychological Science*, 19(2), 144-150
43. Waterman, A.S. (1982). Identity development from adolescence to adulthood: An extension of theory and a review. *Devel. Psychol*, 18, 3, 341–358

ДОДАТКИ

Додаток А

«#ARTvsWAR»

Продовження додатку А

Дописи блогерів @zlata.ognevich, @tatarintseva.kot, @tanyaparfyleva,
 @kristina_reshetnik, @grisha_reshetnik, @kateryna_lozovytska

zlata.ognevich • Стежити
Оригінальне аудіо

zlata.ognevich • 2 дн.
 Вишиванка — це не просто одяг.
 Це мовчазна пісня, в якій кожен
 регіон співає по-своєму.
 Полісся, Поділля, Гуцульщина,
 Слобожанщина —
 у кожному орнаменті — частинка
 серця, пам'яті й любові до рідної
 землі.
 Ми різні, але об'єднані нитками
 традицій.
 З Днем вишиванки, рідна Україно. ❤️
 🍷
 #ZlataOgnevich #вишиванка #Україна
 #Ukraine #ДеньВишиванки

tatyana_trigub 2 дн.
 🔥🔥🔥

Позначки «Подобається»: 6 641

2 дн. тому

Додайте коментар...

miss_leya_kot та ще 2

miss_leya_kot 2 дн.
 Сьогодні особливий день — День
 Вишиванки та Міжнародний День
 Сім'ї!
 Два свята, які про головне — любов,
 турботу і єдність ❤️🍷

dr.diana_bahrui 2 дн.
 Неймовірна українська родина ❤️

25 позначок «Подобається» Відповісти

— Переглянути всі 3 відповіді

elenayepifanova_ 2 дн.
 Які Ви гарні! Зі Святком ❤️

8 позначок «Подобається» Відповісти

— Переглянути всі 1 відповіді

Позначки «Подобається»: 42 172

2 дн. тому

Додайте коментар...

Продовження додатку Б

Продовження додатку Б

kristina_reshetnik • Стежити ...

kristina_reshetnik • 2 дн.
Ви часто пишете мені про енергію, яка відчувається через екран) справді, найбільш енергетично наповненою я відчуваю себе, коли щасливі мої діти і чоловік, коли я займаюсь улюбленою справою, коли можу допомагати іншим і... коли одягаю вишиванку ❤️ @yuliya_magdych щоразу відчуваю себе українською королевою 😊

alina_alieva_v 2 дн.
👍👍👍👍
1 позначка «Подобається» Відповісти

— Переглянути всі 1 відповідей

maria_miroshnykova 2 дн.
Нv неймовірна!!!! 🥰❤️❤️❤️❤️

Позначки «Подобається»: 9 167
2 дн. тому

Додайте коментар...

grisha_reshetnik та kristina_reshetnik St Volodymyr's Cathedral ...

grisha_reshetnik • Змінено • 3 тиж.
Христос Воскрес 🕊 Сьогодні стільки побачили людей в церкві 🙌 що вкотре переконались, що українці єдині та незламні. Бо тільки віруюча нація - нездоланна! Бажаємо усім нам миру і злагоди! Дякуємо нашим Героям та Героїням за захист! З любов'ю та вдячністю, ReshetnikFamily 💙💛

top_acoustic_pro 3 тиж.
Чудово 🥰
1 позначка «Подобається» Відповісти

aniadema 3 тиж.
Зі святом, неймовірно 🙌 миру, злагоди і любові в серці ❤️ ви-
👍👍👍👍

Позначки «Подобається»: 43 969
20 квітня

Додайте коментар...

АНОТАЦІЯ

Кваліфікаційної роботи на здобуття освітнього ступеня бакалавра

Олійник Владислави Андріївни

Instagram як платформа трансформації персональної ідентичності в умовах російсько-української війни

м. Харків, 2025р.

Кваліфікаційна робота присвячена дослідженню соціальної мережі Instagram як інструменту трансформації персональної ідентичності в умовах російсько-української війни.

Метою дослідження є виявлення особливостей змін особистісної ідентичності користувачів у цифровому середовищі під впливом воєнного конфлікту, а також аналіз механізмів самопрезентації, збереження культурних маркерів, формування патріотичної позиції та колективної солідарності через Instagram.

Об'єктом дослідження виступають суспільні відносини у сфері цифрової комунікації в умовах війни, а предметом – платформа Instagram як середовище конструювання нових форм ідентичності.

Робота базується на загальнонаукових та спеціальних методах, включаючи контент-аналіз, синтез, порівняння, елементи дискурс-аналізу, а також моніторинг акаунтів.

У результаті встановлено, що Instagram виступає не лише засобом особистісної виразності, а й простором опору, мобілізації та символічного переосмислення війни в індивідуальному та колективному досвіді українських користувачів. Робота має як теоретичне, так і прикладне значення у контексті вивчення впливу цифрових медіа на ідентичнісні процеси в кризових умовах.

Ключові слова: Instagram, ідентичність, персональна ідентичність, війна, цифрова комунікація.

ABSTRACT

Bachelor's Qualification Paper

Oliinyk Vladyslava Andriivna

Instagram as a transformation platform personal identity the conditions of the Russian-Ukrainian war”

Kharkiv, 2025

The qualification work is devoted to the study of the social network Instagram as a tool for transforming personal identity in the conditions of the Russian-Ukrainian war.

The purpose of the study is to identify the features of changes in the personal identity of users in the digital environment under the influence of the military conflict, as well as to analyze the mechanisms of self-presentation, preservation of cultural markers, formation of a patriotic position and collective solidarity through Instagram.

The object of the study is social relations in the field of digital communication in the conditions of war, and the subject is the Instagram platform as an environment for constructing new forms of identity.

The work is based on general scientific and special methods, including content analysis, synthesis, comparison, elements of discourse analysis, as well as account monitoring.

As a result, it was found that Instagram acts not only as a means of personal expression, but also as a space for resistance, mobilization, and symbolic rethinking of war in the individual and collective experience of Ukrainian users. The work has both theoretical and applied significance in the context of studying the impact of digital media on identity processes in crisis conditions.

Keywords: Instagram, identity, personal identity, war, digital communication.